KÜLTÜR
SERİSİ

GENÇ BİR ŞAİRE MEKTUPLAR

RAINER-MARIA RILKE

ÇEVİREN :
MELÂHAT ÖZGÜ



GENÇ BİR SAİRE MEKTUPLAR
Kültür Serisi

1

Genç bir şaire mektuplar

YÜKSELEN MATBAASI
İSTANBUL — 1963

RAINER MARIA RILKE

GENÇ BİR ŞAİRE MEKTUPLAR

Çeviren

Melâhat ÖZGÜ

İkinci Baskı

İSTANBUL

REMZİ KİTABEVİ

93, Ankara Caddesi, 93

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

GENÇ BİR ŞAİRE MEKTUPLAR

Giriş 9
Paris, 17 Şubat 1903 13
Pisa dolayında Viareggio (İtalya) 5 Nisan 1903 18
Pisa Viareggio (İtalya) 23 Nisan 1903 21
Bremen yakınında Worpswede, 16 Temmuz 1903 26
Roma, 29 Ekim 1903 33
Roma, 23 Aralık 1903 36
Roma, 14 Mayıs 1904 41
Borgeby Gärd, Flädie, İsveç, 12 Ağustos 1904 49
Furuborg, Jonsered, İsveç, 4 Kasım 1904 57
Paris, Noel'in ikinci günü 1908 59

Genç Şair Üzerine 62
Şair Üzerine 72
Yaşantı 76

RAINER MARIA RILKE, Hayat, Eserleri, Sanat anlayışı 81
Dilimizde Rilke 103

ÖNSÖZ

Şiir ve *Şair*, bu iki kavram birbirinden hiç ayrılmadığı halde, şiir üzerine pek çok, şair üzerine de pek az yazılar yazılmıştır. Bunun da nedeni açıktır: «Şair» kavramında bir değer yargısı vardır. Bu yargı, deyiş biçimine ve çeşitli zamanlarda, çeşitli üslûba göre değişir. Bunun için şairi estetik, zaman zaman da etik (ahlâk) ölçülere göre değerlendiren eleştirmeciler, çok çalıştıkları halde, gene de nesnel bir yargıya varamamışlardır. Şair, çağının kültür etkisi altındadır ve zamana bağlıdır. Aynı şairin başka başka çağlarda, başka başka yargılandığı çok görülmüştür. Bunun nedeni de, ruhbilim alanının her basamağında, ülküsel bir şiir tipi gösterilmek istenmesi ve zamana bağlı olmıyan bir şair tipi niteliğinin bulunmamasıdır. Bir kez, şairi yaratıcı, biçimverici yapan güç kavram kalıbına sığmamakta, daha çok hayatın kendisine bırakılmaktadır. Şairin varlığı, ancak estetik duyuşla sezilebilir. Bundan ötürü de şair hiçbir zaman tam olarak tanıtılamaz, ona ancak işaret edilebilir. İşte çevirisini faydalı bulduğumuz *«Briefe an einem jungen Dichter* Genç bir Şaire Mektuplar», şairin varlığına işaret etmekte, onun iç hayatını vermektedir. Bu mektupları bir şair yazdığı için de, bu hayatın gerçek varlığı eserde sıcak bir hava içinde aydınlatılmıştır. Burada, şa-

irin iç hayatını bütün incelikleriyle sezdiren yazar, Rainer Maria Rilke'dir. Görüşlerinin derinliği ve sözlerinin güzelliğiyle değerini hiçbir zaman yitirmiyecek olan bu mektupları verdikten sonra, Rilke'nin şair ve şair yaşantısı üzerine düşündüklerini veren üç ayrı yazıyı da, bu mektupların ruhuna uygun bulduğumuz için, sonuna katıyoruz. Ayrıca da yazarın hayatı ve eserleri üzerinde durmayı faydalı bulduk.

M. Ö.

GİRİŞ

1902. yılın güzü; güzün de son günleriydi Viyana'nın Neustadt'daki Savaş Akademisinin bahçesinde, çok yaşlı kestane ağaçlarının altında oturmuş kitap okuyordum. Kitaba öylesine dalmışım ki profesörlerimiz arasında, subay olmıyan bir kişinin, Akademinin çok iyi yürekli papası Horacek'in yanıma geldiğini duymadım. Papas, kitabı elimden aldı, kabına baktı ve başını salladı; «Rainer Maira Rilke'nin şiirleri mi?» diye düşünceli sordu; kitabın birkaç yaprağını çevirdi, içinden birkaç mısra okudu ve dalgın dalgın uzaklara baktı; sonunda «evet» der gibi başını eğdi: «Demek ki küçük René Rilke bir şair oldu» dedi.

İşte bu sıska, uçuk benizli çocuğun oluşunu, ben bu papastan öğrenmiştim: On beş yıl ve belki de daha çok bir zaman önce, annesi babası, onu subay yapmak için Sankt-Pölten'de Militär-Unterrealschule'ye vermişler (Subay İlk Okuluna). O zamanlar Horacek, okulun papası olarak orada çalışıyormuş; o zamanki öğrencisini de çok iyi hatırladı. Ondan, sessiz, ağırbaşlı, kabiliyetli bir genç diye söz etti. Sık sık bir köşeye çekilir ve yatılı okul hayatının zorları karşısında ses çıkarmadan bekler, gögüs gerermiş. Dördüncü yıldan sonra da arkadaşlarıyla birlikte, Mährisch-Weisskirchen'deki Militär

Oberrealschule'ye geçmiş (Lise derecesinde Subay Okuluna). Bünyesinin artık burada daha çok dayanamıyacağı anlaşılmış. Bunun için de annesiyle babası, onu okuldan almışlar ve öğretimini, Pragda, evlerinde, hususi derslerle sağlamışlar. Bundan sonra da hayatının nasıl geçtiğini Horacek artık bilmiyordu.

Bunları dinledikten sonra, şiirlerimi Rainer Maria Rilke'ye göndermiye ve düşüncelerini sormıya karar verdim. Henüz yirmi yaşına girmemiştim; isteklerime karşı gelen bir görevlilik hayatının ilk basamağına çıkmak üzere bulunuyordum. Bu sırada, eğer birisinin beni anlaması gerekiyorsa, bu da ancak, «*Mir zu Feier* — Benim özlük değerime» adlı kitabın şairi olabilirdi. Ona, baştan, hiç istemediğim halde, bir mektup yazdım, içine de şiirimi koyarak gönderdim. Mektupta bundan önce, kimseye yazmadığım, bundan sonra da kimseye yazmıyacağım düşüncelerimi açıkça anlattım.

Cevap gelinceye kadar, üzerinden, pek çok hafta geçti. Sonra Paris postasının damgasını taşıyan mavi damgalı bir mektup aldım. Bu mektup, oldukça ağırdı. Kılıfın üzeri, içindeki metnin ilk mısrağından son mısrağına kadar, açık, güzel ve güvenli bir yazının çizgilerini taşıyordu. Bundan sonra artık Rainer Maria Rilke ile sürekli olarak yazışmaya başladım. Bu da 1908 yılına dek sürdü ve yavaş yavaş kesildi; çünkü hayat beni, şairin sıcak, ince ve duygulu kaygısiyle korumak istediği alana sürüklemişti.

Ama bütün bunlar, öyle pek önemli değil. Burada önemli olan, ardı ardınca gelen mektuplardı. Bunlar, Rainer Maria Rilke'nin yaşadığı ve içinde yarattığı dünya için, bugünün ve yarının büyümekte ve olgunlaşmakta olan insanlar için önemlidir. Büyük ve eşsiz kişi konuşmaya başladı mı, küçüklere susmak düşer.

Berlin, Haziran 1929

FRANZ XAVER KAPPUS

Paris, 17 Şubat 1903

ÇOK SAYIN HERR KAPPUS,

Mektubunuz ancak birkaç gün önce elime geçti. Göstermiş olduğunuz büyük ve içten güveninize var olun demek isterim; daha çoğu da elimden gelmez. Mısralarınız üzerinde duramıyacağım; çünkü eleştirmek, her ne çeşit olursa olsun, benim işim değil. Sanat eserlerine eleştirici sözlerle yaklaşılamaz; eleştirilmeğe kalkılınca da birçok anlaşamamazlıklar doğar. İç olaylar, çoğunlukla bizi inandırmağa çalıştıkları halde, elle tutulup sözle söylenemiyor, çoğu da anlatılamıyor. Bunlar, sözcüğün hiç giremediği yerde oluyorlar, ölümlü hayatınız yanında ölmezlik kazanmış olan büyülü varlıklariyle sanat eserleri açıklanamıyor.

Bunu böyle önceden belirttikten sonra, size, yalnızca, mısralarınızın kendine özgü bir biçimi olmadığını, ama kişiliğinizi bulma yolunda sessiz, gizli ipuçları verdiğini söyliyebilirim. Ben bunu en belirli olarak «RUHUM» adını verdiğiniz son şiirinizde sezdim. Burada dile gelmek isteyen bir özellik göze çarpıyor. «LEOPARDİ'ye» adlı güzel yazınızda da belki, bu «büyük yalnız» ile bir yakınlığınız olacak. Böyle de olsa, şiirleriniz, henüz özel, kendinize özgü değildir. Sonuncusu, Leopardi'nin olanı bile değil. Bu şiirlerinizle birlikte göndermiş olduğunuz mek-

tup, mısralarınızı okurken duyup da söyliyemediğim birçok eksikleri açıklıyor.

Mısralarınızın güzel olup olmadığını soruyorsunuz. Bunu bana soruyorsunuz. Benden önce de başkalarına sordunuz. Onları dergilere gönderiyorsunuz, başka şiirlerle karşılaştırıyorsunuz. Yazı Kurumları bu denemelerinizi beğenmeyince de canınız sıkılıyor. Peki öyleyse (değil mi ki öğüt vermemi istediniz) size yalvarırım, bütün bunlardan vazgeçin. Siz dışa bakıyorsunuz ve işte asıl bunu yapmamalısınız. Size hiç kimse öğüt vermez, hiç kimse de bir yardımda bulunamaz. Yalnız bir tek yol vardır: İçinize dönün. Size yaz diyen nedeni araştırın. Kökleri, yüreğinizin en derinliklerinde dal budak salıyor mu, buna bakın. Yazmanız yasak edilince, artık yaşayamıyacak mısınız? Bunu söyleyin. En çok da, gecenizin en sessiz bir anında, *yazmalı mıyım* diye kendi kendinize sorun. Buna içinizin derinliklerinden bir karşılık çıkarmıya bakın. Eğer bu karşılık «evet» diyorsa, bu ağırbaşlı soruya, bütün gücünüzle, sadece *yazmalıyım* diyebiliyorsanız, o zaman yaşamanızı bu ihtiyacınıza göre kurun. Hayatınız en uçarı, en başıboş anınıza kadar bu içgüdünüzün bir belirtisi, bir belgesi olmalı. İşte o zaman tabiata yaklaşmış olursunuz. O zaman da ilk insanlar gibi, gördüğünüzü, yaşadığınızı, sevdiğinizi ve yitirdiğinizi söylemeye çalışın. Aşk şiirleri yazmayın. Her şeyden önce de bilinen, hiçbir özelliği bulunmıyan biçimlerden kaçının. Bunlar en güç olanlardır; çünkü bol bol vardır, sonra da iyileri, hem de çoğu parlak olanların

yanında, öz yaratıcılık için büyük, olgun bir güç ister. Bunun için genel konulardan kaçının ve günlük hayatınızdan gelen konulara sığının. Acılarınızı, isteklerinizi, aklınızdan geçenleri ve her hangi bir güzelliğe karşı olan inancınızı anlatın bütün bunları, içten, usul usul, alçak gönüllükle, açıkça anlatın; anlatabilmek için de, çevrenizdeki eşyaları, düşlerinizin görülerini, anılarınızın konularını kullanın. Günlük hayatınız size zengin görünmüyorsa, bundan yakınmayın. Kendinizden yakının, zenginliklerinizi görecek yeterlikte sanatçı olmadığınızı söyleyin; çünkü yaratan için yoksulluk olmadığı gibi, yoksul, verimsiz bir yer de yoktur. Duvarları, dünyanın hiçbir gürültüsünü duyurmıyan bir cezaevinde bile olsanız —gene hiç değilse bir çocukluğunuz, anılarınızın bu değerli, görkemli zenginliğiniz, bu hazneniz yok mudur? Gözlerinizi oraya çevirin. Bu uzak geçmişin uyumuş duygularını canlandırmıya bakın. O zaman kişiliğiniz sağlamlaşak, yalnızlığınız da büyüyecek ve yavaş yavaş aydınlanan, başkalarının gürültüleri de uzaktan, içinde bir yankı bulmadan gelip geçen bir saray olacaktır.— Bu içe dönüşten, bu kendi dünyanıza dalmaktan *mısralar* doğarsa, o zaman siz, bunların güzel *mısralar* olup olmadığını sormayı aklınızdan bile geçirmezsiniz. Artık sanat dergilerini de, sizinle ilgilenmeleri için uğraştırmazsınız; çünkü siz, onlarda, sevgili ve tabiî malınızı, hayatınızdan bir parçayı görecek, hayatınızdan bir ezgi duyacaksınız. Sanat eseri ancak yaratma ihtiyacından doğarsa güzeldir. Onun yargısı, doğuşunun bu türün-

dedir: bunun bir başka yolu yoktur. Bu yüzden, çok sayın Herr Kappus, size şundan başka bir öğüt veremiyeceğim: İçinize dönün, hayatınızın kaynadığı derinlikleri yoklayın; onun kaynağında siz, yaratmanız *gerekiyor mu* sorusunun karşılığını bulacaksınız. İçinizdeki ezgileri, size seslendikleri gibi alın. Belki sanatçı olarak doğduğunuzu tanıtlar. Boyun eğin o zaman alınyazınıza, yükünü ve büyüklüğünü de dıştan gelebilecek bir karşılık beklemeden taşıyın; çünkü yaratan, başlı başına bir dünya olmalı ve her şeyi içinde, bağlandığı tabiatta bulmalı.

Ama belki, içinize, yalnızlığınıza bu inişten sonra da gene, şair olmaktan vazgeçmek zorunda kalırsınız (dediğim gibi, yazmamak için, insanın yazmadan da yaşayabileceğini duyması yeter. O zaman da gene, sizden dilediğim bu içe dönüş boşuna değildir. Hayatınız, o andan başlıyarak öz yollar bulacaktır. Bu yolların da iyi, zengin ve geniş olmasını, size söyliyebileceğimden çok dilerim.

Size daha ne söyliyeyim? Hepsini, değerine göre belirttiğimi sanıyorum. Sonunda, gönül hoşluğu içinde, ağırbaşlılıkla gelişerek, kendinizi olgunlaşmıya bırakmanız için öğüt vermek istiyordum. Bunu da, soruları, ancak içten, duygularınızın, hem de en sessiz anlarınızda ancak cevaplandırabileceği soruları, dışa bakıp, dıştan cevaplandırmasını beklerseniz, kösteklemiş olursunuz.

Yazınızda, Profesör Horacek'in adiyle karşılaştığıma çok sevindim. Bu alçak gönüllü bilgine karşı olan büyük saygım, yıllar boyunca da sönmiyen gö-

nül borcumu içimde saklıyorum. Yalvarırım, kendisine benim bu duygularımı söyleyin. Onun şimdiye dek beni düşünmesi kendi iyiliğindendir; ben de bunu değerlendirmesini biliyorum.

Dostça inanarak göndermiş olduğunuz mısraları size geri verirken, bir daha, bu büyük ve içten inancınıza teşekkür ederim. Açık ve güvendiğim bilgilerime dayanarak, sorularınıza verdiğim bu cevabımla, belki de kendimi, olduğumdan üstün göstermeğe çalışmışımdır.

Özür diler, duygularınızı paylaşırım.

RAINER MARIA RILKE

Pisa dolayında Viareggia (İtalya) 5 Nisan 1903

24 Şubat tarihli mektubunuzu, gönül borcu olarak ancak bugün hatırladığım için özür dilerim sevgili ve sayın Herr Kappus. Bu sırada ben, çok acı çektim; gerçi hasta değildim ama, üzerime çöküp gücümü elimden alan bir yorgunluğun etkisi altında idim. Bu yorgunluk da bir türlü geçmek bilmeyince, işte, bana bir kez, çok yardım etmiş olan Güney Denizine geldim. Henüz iyileşmiş değilim. Çok güç yazıyorum; bunun için de şu birkaç satırı az görmeyin.

Beni her mektubunuzla çok sevindireceğinizi bilmelisiniz. Yalnız cevaplarını, bunlar sık sık elinize geçmiyeceği için, hoş görmelisiniz; aslında, en derin ve en önemli şeylerde, bizler, çoğunlukla çok yalnızızdır. Birinin bir başkasına öğüt verebilmesi, yardım edebilmesi için de çok şey istiyor. Bir şeyin başarılması için, çok şeylerin başarılması, yıldızların mutlu duruma gelmesi gerekiyor.

Bugün yalnızca iki şey üzerinde duracağım: Biri ince alay *(Ironie)*.

Alaya kendinizi, hele yaratamadığınız anlarda hiç ezdirmeyin. Yarattığınız anlarda da bunu, hayatını kavramak için bir araç daha diyerek kullanmaya bakın. Arı kullanırsanız, o da arı kalır, bu yüzden de utanmanız gerekmez. Kendinizi ona çok

mu yakın buluyorsunuz, aranızdaki yakınlığının artmasından mı korkuyorsunuz, o zaman büyük ve sağlam konulara başvurun. Alay, bu konuların yanında küçülür ve şaşırır. Siz, her şeyin derinliğini arayın. Alay, oralara inmez ve siz onu böylece büyüğün yanına götürürseniz, aynı zamanda bu kavrayış biçiminin, varlığınızın bir ihtiyacından mı doğduğunu öğrenmiş olursunuz; çünkü ağırbaşlı şeylerin etkisiyle ya o, sizi bırakır (eğer rasgele olmuşsa), ya da (eğer doğuştan size özgü ise) güç bulur ve ağırbaşlı bir el aracı olur, sonra da sanatınızı yapan araçlar arasına girer.

Size bugün anlatmak istediğim ikinci şey de şudur:

Kitaplarımdan birkaçını ben, hiç yanımdan ayırmam; hele iki tanesi, nerede olursam olayım, hep eşyalarım arasındadır. Onlar burada da gene yanımda. Bunlardan biri İncil'dir, öteki de büyük Danimarkalı şair *Jens Peter Jacobsen*'in kitabıdır. Acaba siz onun eserlerini okudunuz mu? Onları kolaylıkla elde edebilirsiniz; çünkü çoğu Reclam Universal-Bibliothek'-de (1) çok iyi çevirileriyle yayımlanmıştır. J.P. Jacobsen'in «Altı Küçük Hikâye»sini ve «Niels Lyhne» adlı romanını alın ve okumaya, ilk küçük cilddeki «Mogens» başlığını taşıyan ilk hikâyesiyle başlayın. O zaman, mutlu, zengin ve akılalmaz büyüklükte bir dünya içine girerseniz. Bir süre, bu kitaplar içinde yaşayın; içlerinden, size öğrenmiye de-

(1) Yayımevinin adı.

ğer görünenleri öğrenin, her şeyden önce de onları sevin. Bu sevgi, size, binlerce, yüzbinlercesine karşılığını verecektir: Hayatınız ne olursa olsun - bunada çok güvenim var, oluşunuzun dokusunda, denemelerinizin, hayal kırıklığınızın ve sevinçlerinizin bağları arasında en önemlilerinden biri olacaktır.

Yaratıcılığın ne olduğu, derinliği ve bitip tükenmezliği üzerine kimden neler öğrendiğimi söylemem gerekirse, adlarını verebileceğim kişiler arasında ancak ikisini gösterebilirim: Biri büyük, çok büyük bir şair olan *Jacobsen*, ötekisi de, günümüzün sanatçıları arasında eşi olmayan heykelci *Auguste Rodin*'dir.— Yolunuzda başarılar dilerim.

Dostunuz
RAINER MARIA RILKE

Pisa Viareggia (İtalya), 23 Nisan 1903

Sevgili ve Sayın Herr Kappus, Paskalya havasını getiren mektubunuzla beni çok sevindirdiniz; mektubunuz bana, sizden çok iyi şeyler söyledi. Sonra da Jacobsen'in büyük ve sevimli sanatı üzerindeki konuşma biçiminiz, hayatınızı ve hayatınızın birçok sorularını, onun bu zenginliklerine yaklaştırmak istememde yanılmadığımı gösterdi.

Şimdi de güzelliklerin ve derinliklerin kitabı olan «Niels Lyhne»nin dünyası size açılacaktır. Bu kitap, ne kadar çok okunursa, hayatın en ince güzel kokusundan, tadı güzel olan olgun yemişlerinin tadına kadar hepsini içine alıyor. İçinde anlaşılmamış, kavranmamış, duyulmamış, titrek yansılarla anılar içine alınmamış bir şey yoktur. Hiçbir yaşantı küçümsenmemiştir. En küçük olay bile alınyazısı gibi açılır. Alınyazısının kendisi de eşsiz güzellikte, geniş bir doku gibidir. Bu dokunun ipliklerini çok ince bir el dokumuş, bir iplik, bir ikincisinin yanına konmuştur; yüzlerce de el bunu tutmuş, taşımıştır. Siz bu kitabı okumak mutluluğunu ilk kez olarak duyacaksınız, yeni bir rüya görüyor gibi de hayretler içinde kalacaksınız. Size yalnız şunu söyliyebilirim: kitabı bir kez okuduktan sonra yeniden ele alanlar, gene hep aynı hayreti geçirirler; okuyucularını, ilk okunuşlarında büyüleyen bu kitaplar, o eşsiz güç-

lerden hiçbir şey yitirmiyorlar, o masal biçimlerini bırakamıyorlar.

İnsan onlardan her zaman daha çok zevk alıyor, onlara her zaman daha çok gönül borcu duyuyor, bakışları daha iyileşiyor, her şeyi daha yalın görüyor, hayata olan inancı daha derinleşiyor ve hayatta daha mutlu, daha büyük oluyor.- Siz, ondan sonra da, «Marie Grubbe'nin alınyazısını ve özdeyişlerini anlatan o eşsiz kitabı okumalısınız; Jacobsen'in mektuplarını ve hâtıralarını, yarım kalmış yazırlarını, pek iyi çevrilmemiş olmakla birlikte, gene de binbir seslerde yankılanan mısralarını okumalısınız. (Bunun için size, elverişli bir durumunuzda —hepsini içine alan— Jacobsen'in o güzel basılmış eserlerinin tamamını almanızı sağlık veririm. Üç cilt içinde, iyi çevrilmiş ve Leipzig'de Eugen Dietrich Yayımevinde çıkmıştır. Sanırım cildi yalnızca 5, ya da 6 Marktır.)

Eşsiz bir incelikte ve biçimde olan «Burada güller durmalıydı...» adlı eser üzerindeki düşüncenizde, buna önsözü yazmış olana karşı, baştan aşağı haklısınız. Ama size bir dileğim var: Siz öyle estetik bakımdan eleştiren yazıları pek okumayın - bunlar, ya bir yan tutan görüşler, canlılıklarını yitirerek katılaşmış, taşlaşmış boş yazılardır; ya da bugün bu görüşü, yarın da buna aykırı bambaşka bir görüşü savunan ustalıklı sözcük oyunlarıdır. Sanat eserleri, sonu gelmiyen bir yalnızlık içindedirler. Onlara eleştiri ile yaklaşılamaz. Onları ancak sevgi kavrıyabilir, sevgi yaşatabilir onları ve her birinin hakkını gene sevgi verir ancak... - Siz bu türlü tartışmalarda, ko-

nuşmalarda, açıklamalarda *kendinize*, duygunuza hak verin; haksız mısınız, o zaman iç hayatınızın tabii gelişmesi sizi yavaş yavaş, zamanla, başka inançlara götürür. Bırakın yargılarınız, sessiz, engelsiz gelişsin. Bunlar, her ilerleme de olduğu gibi, iç derinliklerden gelmeli ve hiçbir şey onları zorlamamalı, çabuklaştırmamalı. *Hepsi*, içte taşındıktan sonra bir doğurmadır. Bir duygunun her etkisini, her özünü içte, karanlıkta, söylenemiyende, şuur altında, akılla erişilemez olanda olgunlaştırmaya bırakmalı, büyük bir alçakgönüllülükle hiç ses çıkarmadan bekliyerek, yeni bir aydınlığın yere ineceği anı beklemeli: Buna işte ancak sanat yaşantısı denilir. Anlamak için, yaratmak için gereken sanat yaşantısı budur. Burada zaman ölçüsü yoktur, yıl yoktur. On yıl hiçtir. Sanatçı olmak demek: hesaplamamak, saymamak demek değildir. Sanatçı olmak demek, özünü zorlamadan, rahatça, bahar fırtınalarına göğüs gererek, ya ardından bir yaz gelmezse diye düşünmeden duran ağaç gibi olgunlaşmak demektir. Yaz gene de gelir ama, yalnızca sabredenlere gelir; önlerinde sonsuzluk varmış gibi tasarlanmadan sessiz ve yürekleri geniş olanlara gelir. Ben bunu günden güne daha iyi anlıyorum. Onu, gönül borcu duyduğum acılar içinde öğreniyorum: *Sabır* her şeydir.

RICHARD DEHMEL: Bu adamın kitaplarını okuyunca, güzel bir sayfa bulur bulmaz, şimdi gene hepsini bozacak, hoşa gideni ve değer olanı düşürecek diye korkuyorum (söz aramızda, pek az tanıdığım kişiliğiyle de öyle oluyorum). Siz, onun özelliğini

«ateşli isteklerle yaşar ve şiir yazar» demekle çok güzel verdiniz. Gerçekten de sanat yaşantısı, cinsel hayatın acılarına ve kıvançlarına öylesine bağlıdır ki, bu iki istek: yaşamak ve yaratmak aslında, bir ve aynı özleyişin, bir ve aynı mutluluğun yalnız iki değişik biçimidir. «Ateşli istekler yerine - cinsel diyebilsek, büyük, geniş, arı anlamda cinsel; kilisenin şaşırtıcı anlamlariyle kuşkuya düşmemiş cinsellik; o zaman, sanatı onun, çok büyük, çok da önemli olurdu. Dehmel'in şiir gücü büyük, en güçlü içgüdü gibi de güçlüdür. Bu içgüdüsünün amansız bir düzenliliği var, dağların bağrından fışkırır gibi de içinden fışkırıyor.

Ama bu güç, her zaman, öyle pek açık ve arı görünmüyor; bu da yaratıcıda en güç yoklanabilen bir şeydir. Yaratıcı, en iyi yanlarının özgür ve arı durumunu yitirmek istemezse, bu yanlarını bilmemesi, sezmemesi gerekir. Sonrada varlığını coşturarak cinsel duyguya ulaşınca, burada, kendisine gerektiği kadar arı bir insan bulamaz. Burada, öylesine olgun ve öylesine arı, cinsel bir dünya yok; ancak gereken yeterlikte *insanca* değil, yalnız *erkekçe* olan, ateşli istekler var, sarhoşluk, erinçsizlik var. Bunlar, erkeğin, sevgiyi değiştirdiği, biçimini bozduğu eski, önyargılar ve ilgisini belirtecek davranış alışkanlıklariyle yüklüdür. O, insan olarak değil, *yalnız* erkek olarak sevdiğinden, onun cinsel duygusunda, sanatını küçülten ve iki anlamlı, kuşkulu yapan, daraltan, görünüşte yabancı, çirkin yapan, kısa süren, geçici bir şey var. Onun sanatı lekesiz *değil*, onda za-

manın ve tutkunun belirtileri var. Eserlerinden çok şey kalmıyacak, çoğu yaşamıyacaktır. (Ama sanatın çoğu da böyledir.) Böyle olmakla beraber, gene de eserlerinde büyük olandan zevk alınabilir. Yalnızca bu büyük olanda insan kendisini yitirmemeli, böylesine korkarak, kötülükler ve karışıklıklarla dolu olan, zamanın bulanıklığını vermekten çok, acı çektiren, ama gene de büyüklüğe yaklaşmak için elverişli bir durum sağlayan ve her zaman için gücü arttıran gerçek alınyazılardan uzak bulunan Dehmel'in dünyasına bağlanmamalı.

Kendi kitaplarıma gelince, sizi sevindirebilecek olanların hepsini göndermek isterdim. Yalnız ben yoksulum, kitaplarım da bir kez yayımlandı mı, artık malım olmaktan çıkıyor. Onları kendim de satın alamıyorum içlerinde sevgi uyandırabileceklere bile, çok istediğim halde, veremiyorum.

Bunun için size, bir yaprağın üzerinde, son günlerde yayımlanan kitaplarımın (en yenileri, ya 12, ya da 13 tür) başlıklarını (ve yayımlıyanın adlarını) yazayım. Siz artık kendiniz sevgili Herr Kappus, eliniz değdiğinde bunları ısmarlarsınız.

Kitaplarımın sizde bulunmasını çok isterim.

Hoşça kalın

Dostunuz

RAINER MARIA RILKE

Bremen yakınında Worpswede, 16 Haziran 1903

On gün oluyor, acı ve yorgunluk içinde Paris'den ayrıldım ve genişliği, sessizliği ile havasının beni gene iyileştirmesi için kuzeyde bir ovaya geldim. Ama ben, yalnızca bugün azıcık açan, rüzgârın ürperterek estiği bu ülkede, bir türlü dinmek bilmiyen uzun yağmurların içine geldim. Bu ilk açık havadan faydalanarak işte sizi selâmlıyorum, sevgili Herr Kappus.

Çok sevgili Herr Kappus. Sizin bir mektubunuzu ben uzun zaman cevapsız bıraktım. Unuttuğumdan değil tersine: mektubunuz ele geçince, hep yeniden okunabilecek bir mektuptur bu. Bundan da sizi çok yakından tanır gibi oldum. İki mayıs tarihli mektubunuzu siz de her halde hatırlıyorsunuzdur. Onu ben bu uzak ve sessiz ülkede yeniden okuyunca, hayat için olan kaygılarınız, üzerimde, gürültüleriyle her şeyi titreten Paris'de yaptığından çok daha büyük bir etkisi oldu. Derinliklerinde kendine özgü bir canlılığı olan sorularınıza ve duygularınıza burada, denizlerden gelen rüzgârların dövdüğü bu koskoca ülkede, benden başka kimsenin cevaplandıramıyacağını seziyorum. En iyiler bile, sözlerinde, en sessizi, en söylenemiyecek olanı söylemek istedikleri zaman yanılıyorlar. Bununla birlikte, eğer siz, benim, şu anda gözlerimi dinlendiren şeylerin

benzerlerine tutunursanız, kaygılarımız kalmaz sanırım. Tabiata, ondaki yalınlığa, hemen hiç kimsenin görmediği, böyle görülmeden de büyüyüp ölçülemiyecek kadar küçük şeylere tutunursanız; eğer sizde bu en küçük şeylere karşı bir sevgi varsa, ve yalnızca yararlı olmak isteyen biri gibi bu küçük ve acınacak halde bulunan şeylerin güvenini kazanmıya çalışırsanız, o zaman size her şey daha da kolay gelir, daha da bir birlik gösterir ve her hangi bir biçimde de daha uzlaştırıcı olur. Belki, şaşarak geride kalan akılda değil ama, bilincinizin en içinde, uyanıklığınızda ve bilginizde bu sağlanır. Siz öylesine genç, her şeyin de öylesine başlangıcındasınız ki, size elimden geldiği kadar sevgili Herr Kappus, yüreğinizde çözülmemiş şeylere karşı ses çıkarmadan beklemenizi ve *sorularınızı* kapalı odalar, yabancı bir dilde yazılmış kitaplar gibi sevmenizi istiyorum. Yaşamadığınız için size verilmiyen cevapları şimdi araştırmayın. Her şey yaşanmak ister. Siz şimdi sorularınızı *yaşayın*. Belki o zaman yavaş yavaş hiç bilmeden, uzak bir günde, bu cevapların içine yaşıyarak girersiniz. Belki içinizde yaratabilir, biçim verebilirsiniz; bu imkânı, hayatınızın özel ve kutsal, arı bir biçimi olarak taşıyorsunuzdur. Siz bunun için kendinizi yetiştiriniz.- gelecek olanı, büyük bir güvenle karşılayın, yalnızca isteğinizden de gelse bu, ya da içinizi kemiren her hangi bir ihtiyaçtan da doğsa, onu alın ve hiçbir şeyden tiksinmeyin. Cinsel dâvalar güçtür; evet ama, omuzlarınıza yükletilen ödevler daha da güçtür. Ağır olan

her şey güçtür, her şey de ağırdır. Eğer siz kendiliğinizden, *kendi* kabiliyetinizden, biçiminizden, denemelerinizden, çocukluğunuzdan, cinsel sorunlarla (gelenek ve *alışkanlıkların* etkisinden uzak) yalnızca kendiliğinizden olan bir bilgi sağlarsanız, kaybolmaktan, düşmekten korkmamanız gerekir.

Beden zevki, duyuların bir yaşantısıdır; arı görme ya da güzel bir meyvenin ağzı sulandıran arı imrenme gibi. Bu yaşantı, bize verilen büyük ve sonsuz bir bilgidir. Dünya bilgisi, bütün bilgilerin üstünde bir zenginlik, bir parıltıdır. Bizim bu bilgiyi edinmemiz kötü değildir. Herkesin bunu kötüye kullanması, saçıp savurması ve uyandırıcı diyerek hayatlarının en yorgun anlarında yapmak istemeleri, yükseklere çıkartmak için akıllarını başlarına aldıracak bir şey olarak değil de, eğlendirecek bir şey diye alarak hayatlarının en gergin anlarında yapmak istemeleri kötüdür. İnsanlar, yemek ihtiyacını da başka bir şeye çevirdiler. Bir yanda yoksulluk, öte yanda saçıp savurma, bu yoksulluğu bulandırdı. Hayatı yeniden canlandıran büyük ve yalın ihtiyaçlar da gene, aynı değilse bile, yalnız olan) bunu anlıyabilir ve arı olarak yaşıyabilir. Hayvanlarla bitkilerdeki güzelliklerin, sevgi ve özleyişin sessizce süren bir biçimi olduğunu düşünebilir. Bitkilerde gördüğü gibi, hayvanlarda da, onların biçimi zevki ve acıdan değil, zevk ve acıdan çok daha büyük, istek ve karşıkoyuştan çok daha güçlü olan ihtiyaç ve sıkıntılarla birbirlerine eğildilkerini bekleyerek, istekle birleşerek çoğaldıklarını ve büyüdüklerini gö-

rebilir. Ah, insan, en küçük şeylere varıncaya kadar yeryüzünü dolduran bu sırrı daha alçak gönüllülükle karşılayıp daha ağırbaşlılıkla taşıyabilse, katlansa ve işi kolay yönünden alacak yerde, bunun ne ölçüde zor olduğunu bir duysa. Bedenden ya da kafadan ancak *bir* tane yaratabilecek eserine saygı gösterse; kafadan yaratıcılık da sonunda fiziki olandan doğar, özü onunla aynıdır; yalnız beden zevkinin daha sessiz, daha çok hayranlık veren daha çok süren bir tekrarıdır. «Yaratıcı olmak, yaratmak ve biçim vermek düşüncesi» yeryüzünde sürekli onaylanmadıkça, gerçekleştirilmedikçe, eşya ile hayvanların da binlerce biçimde gönülleri olmadıkça — bir şey değildir.— Zevk de yalnızca, milyonlarca yaratmalar, doğurmalar içinden, soydan gelen anılarla dolu olduğu için böylesine güzel ve zengindir. Yaratıcı bir düşüncede, binlerce unutulmuş aşk geceleri canlanır ve onu büyüklükle, yükseklikle doldurur. Geceleri bir araya gelenler, tatlı bir zevk içinde birleşenler, söylenemiyecek ölçüde güç bir iş yaparlar, sevinçlerini söze getirmek üzere de, gelecek her hangi bir şairin şiiri için, tatlılık, derinlik ve güç toplarlar. Geleceği çağırırlar. Yanılsalar, birbirlerine kapalı gözlerle de sarılsalar, gelecek, gene gelir: yeni bir insan canlanıverir. Burada da, bir tesadüf gibi görünende, bir yasa uyanır. Bununla, karşıkoyabilen güçlü bir tohum, kendisini açıkça karşılayan yumurtalığa doğru yürür. Sizi satırlar şaşırtmasın, derinlerde hepsi yasa olur. Sırları yanlış ve kötü yaşıyanlar (bunlar da pek çoktur), ancak ken-

dileri için kaybolurlar, yoksa onları kapalı birer mektup gibi, içinde ne olduğunu bilmeden, başkalarına verirler. Adların çok, olayların da karışık oluşu sizi şaşırtmamalı. Belki de hepsinin üzerinde, özleyişi paylaşan gebeliğin büyük mutluluğu vardır. Sizin, çok güzel söylediğiniz gibi «henüz daha bir şey başarmamış olan» genç bir kızın arı güzelliği, kendisini sezdiren, hazırlayan, korkan ve özliyen bir gebelik halidir. Bir annenin güzelliği de, yararlı olmuş gebeliğin halidir. İhtiyar bir kadının güzelliği ise büyük bir anlayışın durumudur. Erkeğin de bir gebelik durumu var gibi geliyor bana; hem de ruh gebeliği var onda. Onun yaratması da bir çeşit doğurmaktır; doğurması, içinin zenginliğinden yaratmasıdır, belki de erkekle kadın, birbirine, sanıldığından da yakındır. Dünyanın büyük çapta yeniliği de, belki erkekle kadının, olumlu olumsuz yanıltıcı bütün duygulardan kurtularak, birbirlerini, karşıt varlıklar olarak değil de, kardeş ve komşu olarak aradıkları, üzerlerine yükletilmiş olan ağır cinselliği, birlikte, ağırbaşlılıkla, dayanarak taşımak üzere *insan olarak* birleştikleri zaman olacaktır.

Günün birinde de belki, bir çokları için olabilecek bütün bunları yalnız olan, belki de şimdiden anıklayabilir; onun çok daha az yanılan elleri, şimdiden kurabilir. Bunun için sevgili Herr Kappus, yalnızlığınıza sevinin, bunun nedeni olan acınızı, sesi güzel bir ağıt olarak taşıyın. Yakınlarınızın uzakta olduklarını söylüyorsunuz, bu da çevrenizin genişlemeğe başladığını gösteriyor. Sizin yakınlığınız uzak

ise, uzaklığınız da yıldızlardadır; çevreniz öylesine genişliyor demektir. İçine kimseyi alamadığınız bu çemberinizin büyüdüğüne sevinin; geride kalanlara karşı da iyi davranın, onlara güvenin ve telâş etmeyin; onları kuşkularınızla üzmeyin, bel bağlıyamadığınız umutlarınızla, ya da sevinçlerinizle ürkütmeyin. Onlarla, siz durmadan da değişseniz, sizinle birlikte değişmesi pek gerekmiyen her hangi yapmacıksız, cana yakın bir birlik arayın; onlarda hayatı, size yabancı bir biçim içinde sevin ve sizin güvendiğiniz yalnızlıktan korkanlara, kocamakta olanlara karşı cömert davranın. Ana, baba ve çocuklar arasındaki gergin havanın daha da gerginleşmesine çalışmayın. Bu, çocukların güçlerini harcar, büyüklerin de, bilmeseler bile, duyuran, ısıtan sevgilerini kemirir. Siz, onlardan öğüt istemeyin, onların sizi anlıyacaklarını sanmayın. Sizin için bir miras gibi saklanmış olan sevgiye ancak inanın ve bu sevgide bir güç olduğuna, uzaklara gitmek için, sıyrılmak zorunda bulunmadığınız bir mutluluk olduğuna inanın.

Bir kez sizi, her anlamda özgür yapacak ve kendi kendinize bırakacak bir işe girmeniz iyi olmuştur. Hiç ses çıkarmadan bekleyin ve iç hayatınızın, bu işte darlaşıp darlaşmadığına bakın. Ben bu işi büyük geleneklerle yüklü, görevlerini de kişinin kendi görüşü ile kavranmasına yol açmadığı için çok güç buluyor ve titizlik ister sanıyorum. Sonra da yalnızlığınız size, çok yabancı durumlar içinde bile bir da-

yanak, bir yurt olacaktır; bütün yollarınızı buradan bulacaksınız. Dileklerim size yoldaş olmaya hazırdır; güvenim de sizinle birliktir.

Dostunuz
RAINER MARIA RILKE

Roma, 29 Ekim 1903

SEVGİLİ ve SAYIN HERR KAPPUS,

29 tarihli mektubunuzu Floransa'da aldım ve size şimdi —ancak iki ay sonra— bundan söz ediyorum. Savsaklığımı bağışlayın yolculukta hiç mektup yazmayı sevmem, çünkü mektup yazabilmem için, benim, gereken maddî şeylerden çok daha başka şeylere ihtiyacım olur: azıcık sessizlik ve yalnızlık, pek de yabancı olmıyan bir saatlik vakit.

Roma'ya, aşağı yukarı altı hafta önce geldik, hem öyle bir zamanda geldik ki, burası henüz boş ve sıcaktı; ateşler içinde yanıyordu. Bu duruma, yerleşmek için yapılması gereken birtakım işler de katıldı, hem öylesine ki, çevremizdeki gürültüler bir türlü dinmek bilmedi; üstelik, yabancılığın, yurtsuzluğun yükü de üzerimize çöktü. Bunlara, Roma'nın (eğer henüz tanımıyorsanız) insanın üzerine, ilk günlerde, sıkıcı, üzücü bir etki yapması da eklenmeli. Bu da cansız, sıkıntılı havası, ortaya çıkarılan ve güçlükle yaşatılan geçmişler (bugün bunlarla, küçük bir halk kitlesi besleniyor), bilginlerle filologların koruduklarını, alışılmış İtalya gezileriyle benzetleyerek hepsine, olduklarından da çok değerlendirilen bütün bu biçim değiştirmiş, aslında bizim olmıyan, bizim olmaması da gereken, başka bir za-

mandan ve başka bir hayattan, rasgele kalmış parçalar yaratıyor. Sonunda da, her gün karşı koyularak, haftalardan sonra ancak, insan, gene bir parça şaşkınlığın içinde geliyor ve kendi kendine şöyle diyor: Hayır, burada, her hangi bir yerden *daha çok* güzellik yok; kuşakların vuruldukları, vurgunluklarını sürdürdükleri, her biri üzerinde de ellerin uzun boylu onardığı ve tamamladığı bütün bu şeylerin hiçbir anlamı yok; bunlar hiçbir şey değil, bunların yürekleri, değerleri yok yalnız güzellik çok burada; çünkü her yer çok güzel. Hayat dolu sular, eski bentlerin üzerinden büyük şehre akmakta, birçok yerlerde, ak mermer havuzların üzerinden atlamakta ve geniş büyük göller halinde yayılmaktadır. Gündüzleri hepsi hışırdıyor; hışırtıları burada büyük ve yıldızlı, rüzgârlarla da, yumuşamış gecenin içinde artıyor. Sonra da bahçeler var burada, unutulmaz ağaçlı yollar var, merdivenler var. Michelangelo'nun tasarladığı merdivenlerdir bunlar sular gibi aşağıya inercesine yapılmış düşüşleri geniş, dalganın dalgayı doğruduğu gibi, bir basamak bir ikincisini doğuruyor. Bu etkilerin altında insan, konuşan ve gevezelik eden binlerce kişinin içinde (hem de ne hoş gevezelik ediyorlar) kendine geliyor ve yavaş yavaş, içlerinde sonsuzluğu taşıyan o az şeyleri öğreniyor, onları seviyor ve yalnızlıklarını sessizlik içinde paylaşabiliyor.

Ben, hâlâ şehirde, Kapitol'de oturuyorum. Romalıların sanatından kalma o güzel, altı heykelden Marc Aurel'in heykelinden pek uzak değilim. Ama

birkaç hafta içinde, sessiz ve süssüz bir yere, büyük bir parkın içinde saklı, şehrin gürültüsünden ve tesadüflerinden uzak, eski bir yapının tavan arasına geçeceğim. Bütün kış burada oturacağım, büyük sessizliğin bana bağışlıyacağı iyi ve canlı anları bekliyeceğim.

Oradan, çoğu zamanımı evde geçireceğim yerden, size, içinde yazınızdan da sözü geçecek olan daha uzun bir mektup yazacağım. Bugün yalnızca şunu söyliyeyim ki (belki de daha önce söylemediğim için kusur ettim) mektubunuzda bildirdiğiniz (içinde çalışmalarınızın verimi bulunduğunu söylediğiniz) kitabı almadım. Size geri geldi mi? Belki Worpswede'den geri göndermişlerdir. (Bence, yabancı ülkelere paket göndermemeli). En iyisi bu. Allah vere de kaybolmamış olsa —İtalyan postasında sık sık olan işlerdendir bu— yoksa üzülürüm. Ben bu kitabı da (sizden haber getiren her şey gibi) seve seve karşılardım. Bundan sonra yazacağınız şiirleri de (benden saklamazsanız) okuyacağım, hem de tekrar tekrar okuyacağım ve yaşıyacağım, yaşıyabildiğim kadar içten yaşıyacağım. Dilekler ve Selâmlar.

Dostunuz
RAINER MARIA RILKE

Roma, 23 Aralık 1903

BENİM SEVGİLİ HERR KAPPUS'UM,

Noel gelince, onu kutlarken, her zamankinden daha çok duyacağınız yalnızlığınız içinde, benden selâmsız kalmayın. Sonra da yalnızlığınızın büyük olduğunu sezerseniz sevinin. Büyük olmıyan yalnızlık, yalnızlık mıdır? (Kendi kendinize sorun). Ancak *bir* yalnızlık vardır, o da büyüktür ve ona katlanmak güçtür. İnsanın öyle anları olur ki, bunlarda, hemen hemen herkes, yalnızlığını, kolayca elde edilen her hangi bir beraberlikle değişmek ister: Hiç uymadığı halde uyar gibi görünüp yanındakilerden her hangi biriyle, en düşük biriyle de beraber olmak ister... Ama yalnızlığın büyüdüğü anlar, belki de işte bu anlardır. Onların büyümesi, erkek çocukların büyümesi gibi acılar içinde olur: İlkbaharın başlangıcı gibi de üzücüdür. Yalnız bu sizi şaşırtmamalı. İçe dönmek ve orada saatlere kimseye raslamamak, insan buna erişebilmeli. Yalnız olmak, çocukluğumuzda olduğumuz gibi, büyükler çevremizde dolaşırken ve kendilerine önemli, büyük gelen birçok işlerle uğraşır görünürken, onların yaptıklarını da bizler kavrıyamadığımızdan, çocukluğumuzda olduğu gibi yalnız olmak.

Günün birinde de, uğraşmalarının boşa gittiğini, mesleklerinin katılaştığını, hayatla da artık bir bağlılıklarının kalmadığını görünce, neden bunlara bir

çocuk gibi, yabancı bir şeye bakar gibi, kendi dünyasının derinliklerinden, bir iş, bir mevki, bir meslek olan yalnızlığının içinden bakmasın? Neden çocuğun bilge anla-masını, karşıkoyma ve küçümseme ile değişmeli? Değil mi ki anlama-mak, yalnız olmak, karşı koyma ve küçümseme de bu araçlarla uzaklaşmak istenileni paylaşmadır.

Sevgili Herr Kappus, siz daha çok içinizde taşıdığınız dünyayı düşünün ve bu düşünüşünüzü nasıl isterseniz öyle adlandırın: bunlar ister çocukluğunuzun anıları, ister geleceğinizin özlemleri olsun, - yalnız içinizde uyanana bakın ve onu çevrenizde gördüklerinizin üstüne çıkarın: üzerinde, her ne biçimde olursa olsun işleyin ve durumunuzu insan oğullarına anlatmak için çok zaman ve çok güç harcamayın. Ama sizin böyle bir durumunuz olduğunu da kim söylüyor? Biliyorum, işiniz çetin, yaradılışınız da buna taban tabana zıt. Ben sızıltılarınızı önceden sezmiştim. Günün birinde de bunu söyliyeceğinizi biliyordum. Değil mi ki şimdi söylüyorsunuz, sizi teselli edemem. Ancak, öteki mesleklerin de böyle güçlüklerle, insanlara düşmanlıklarla, tatsız görevlerine hiç ses çıkarmadan, için için mırıldanarak alışmış olanların tiksintileriyle yüklü olup olmadığını düşünmenizi söyliyebilirim. Şimdi, içinde yaşadığınız durum, gelenekleri, peşin yargıları ve yanılmalariyle öteki durumların hiçbirinden daha başka değildir. İçlerinde özgürlüğü daha çok olan var gibi görünüyorsa da, içi geniş, erinç ve gerçek hayatın dayandığı büyük şeylerle ilgisi olanı yoktur. Ancak

yalnızlık içinde bulunan bir kimse, kendini ağır yasa altında duyar; dışarı, ağıran gün ışığına yönelince, ya da olaylarla dolu akşama bakınca, burada da neler olduğunu sezince, işte o zaman bütün payeler, kendi gürültülü hayatın içinde bulunduğu halde, bir ölünün üzerinden sıyrılırcasına düşer. Siz sevgili Herr Kappus, şimdi subay olarak duyduklarınızı, başka her hangi bir meslekte de duyabilirdiniz. Evet, her işin dışında, yalnızca toplulukla, az da olsa, kendiniz bir temas aramış olsaydınız, içinizi sıkan bu duygular, sizden gene de uzak kalmıyacaktı. —Bu her yerde böyledir. Ama korkmak, ya da üzülmek için bir neden değildir bu. Eğer insanlarla aranızda paylaştığınız bir neyiniz yoksa, o zaman yokluğuna katlanamıyacağınız şeylere yaklaşmıya bakın; daha geceler var, ağaçlar arasında esen ve birçok ülkeleri aşan rüzgârlar var; nesneler ve hayvanlar arasında da, paylaşabileceğiniz olaylar var. Çocuklar da, bugün sizin, bir vakitler olduğunuz gibi çocuk; hem de öylesine üzüntülü, öylesine sevinçli ki— hele kendi çocukluğunuzu düşünürseniz, yalnızlık içinde yaşıyan çocukların arasında gene çocuk olursunuz, o zaman büyükler size hiç gibi gelir. Onların ağırbaşlılıklarının da bir değeri kalmaz.

Her yerde var olan tanrıya artık inanamadığımızdan, çocukluğunuzu ve çocukluğunuza bağlı olan yalın, sessiz olanı düşünmek sizi korkutup içinizi sızlatıyorsa, o zaman Herr Kappus, kendi kendinize, tanrıyı gerçekten mi kaybettim diye sorun. Bu size daha çok, o, hiç sizin olmadığı için böyle geliyor

değil midir? Hem tanrı ne zaman sizin olabilir ki? Erkeklerin güçlükle taşıdıkları, ağırlığı da ihtiyarları ezen tanrıyı, hiçbir çocuk tutabilir mi sanıyorsunuz? Onu, gerçekten birisi elinde tutmuşsa, küçük bir taş gibi kaybedebilir mi hiç? Yoksa siz de, onu elde etmiş olanı, ancak kendisini mi kaybeder, diye düşünüyorsunuz? - Ama siz, tanrının, çocukluğunuzda olmadığını, çocukluğunuzdan önce de bulunmadığını söylerseniz; İsa, özleminde aldandı, Muhammed'in de gururu kırıldı derseniz, ürkerek, onun şimdi de, şu anda, kendinden söz ederken biz, burada olmadığını sanırsanız, o zaman, hiç var olmamış olanı, gelip gitmiş biri gibi yokluğunu duymıya, kaybolmuş biri gibi de aramıya ne hakkınız olur sizin?

Neden tanrıyı sonsuzluktan gelecek biri gibi düşünmüyorsunuz? Gelecek biri gibi, yaprakları bizler olan ağacın son meyvesi gibi? Doğumunu, oluş halinde bulunan zamanların içine atmaktan, hayatınızı da tarihin büyük gebeliğinde, sancılı, ama güzel bir gün gibi yaşamaktan sizi kim alıkoyuyor? Olanların, gene de hep bir başlangıç olduğunu görmüyor musunuz? Başlamak, aslında hep güzel olduğundan, *tanrının* bir başlangıcı olamaz mı? Eğer tanrı, en olgunu ise, kendini bolluk, zenginlik içinden seçebilmek için, ondan *önce*, daha az olgun şeylerin bulunması gerekmez mi? - Tanrının, her şeyi içine alabilmesi için, sonuncu olması gerekmez mi? Ve eğer, varlığını istediğimiz tanrı, her şeyden önce olsaydı, o zaman bizim değerimiz ne olurdu?

Arıların çiçeklerden bal topladıkları gibi, biz de her şeyden, en tatlı olanı toplıyalım ve tanrıyı bunlarla kuralım; hem de en küçüğü ve en görülmiyeni ile başlıyalım (yeter ki sevgi ile olsun), çalışmakla, sonra da dinlenmekle, sessizlik içinde, ya da küçük, yapayalnız duyulan bir sevinçle; tek başımıza, kimsenin paylaşmadığı, kimsenin de taraf tutmadığı şeylerle, ona başlıyalım. Atalarımız, varlığımızı görmedikleri gibi, biz de varlığını görmiyeceğimiz tanrıyı yaratmıya başlıyalım. Ama, gene de bu çoktan gelip geçmiş insanlar, öz dileklerimiz, alınyazılarımızın yükü, coşan kanımız, zamanın derinliklerinden yükselen davranış olarak içimizdedir.

Uzakta, en uzaktakinde, tanrıda olmak için umudunuzu kıracak bir şey var mı?

Sevgili Herr Kappus, kutsal Noel gecesini bu din duygusu içinde kutlayın. Tanrı, başlamak için belki de sizden, en çok bu hayat korkusunu istemektedir. Belki de işte bu günler, *onun* sizden geçeceği zamandır. Değil mi ki içinizde her şey, bir zamanlar, çocukluğunuzda olduğu gibi, onun için kımıldıyor. İsteksiz değil, sabırlı olun. Yapacağımız bir şey varsa, o da, oluşu ona, baharın gelişini, toprağın güçleştirdiğinden çok güçleştirmeyin.

Gönlünüz ferah olsun, içiniz tesellî bulsun.

Dostunuz

RAINER MARIA RILKE

Roma, 14 Mayıs 1904

BENİM SEVGİLİ HERR KAPPUS'UM.

Son mektubunuzu aldığımdan bu yana çok zaman geçti. Bunun için bana gücenmeyin. Size cevap yazabilmek için sessiz ve iyi günlerin gelmesini bekledim (böyle istiyordum); buna önce işlerim, sonra rahatsız edilmem, sonunda da hastalığım engel oldu. Şimdi kendimi azıcık daha iyi hissediyorum (ilkbahar başlangıcı, durmadan değişen havasiyle burada da kendini bütün gücü ile duyurdu ve sizi sevgili Herr Kappus, selâmlamak, sorularınızı, bildiğim ölç de cevaplandırmak istiyorum (bunu da candan yapıyorum).

Görüyorsunuz: Sonenizi yeniden yazdım; çünkü onu güzel ve yalın buldum; içli ve kurallı biçimiyle doğmuş. Bu mısralarınız, okuduklarım arasında en iyileridir. Size şimdi bir kopyasını gönderiyorum; çünkü insanın kendi eserini yabancı bir yazı ile görmesinin ne önemli olduğunu bilirim; sonra da yeni tecrübeler edinir. Mısralarınızı bir yabancınınmış gibi okuyun, o zaman, ne ölçüde sizin olduğunu anlarsınız.

Sonenizle mektubunuzu sevinçle, birkaç defa okudum. Her ikisi için de size teşekkür ederim.

Yalnızlığınız içinde, içinizden çıkmak isteyen bir şey olduğu zaman, şaşırmamalısınız. Eğer siz bu isteği, kaygısızca, düşünerek bir el aracı gibi kullanırsanız, yalnızlığınızı, uzak ülkelere duyurmak

için, size işte bu istek yardım eder. İnsanlar (geleneklerin yardımiyle), her şeyi kolayına, kolayın da en kolay yönüne göre çözerler. Ama bizim güç olana tutunmamız doğrudur. Canlılar, güç olana tutunurlar. Tabiatta her şey, kendi tarzına göre büyür ve kendini savunur; kendi içinden, kendine özgü bir şey olur; her ne pahasına olursa olsun böyle olmağa çalışır ve her karşıkoyuşa dayanır. Biz, az biliriz, ama güç olana tutunmamız gerektiği, bizi hiç bırakmıyacak bir inancadır. Yalnız olmak iyidir; çünkü yalnızlık güçtür. Bir şey güç olunca, onu bize yaptıracak bir nedeni daha var demektir.

Aşık olmak da iyidir; çünkü aşk güçtür. İnsanın insana aşık olması: Bu belki, bize verilmiş olan ödevlerin hepsinden daha güç olanıdır; belki de sonuncusudur; son deneme, son sınavdır. Bunun yanında, öteki çalışmaların hepsi, bu çalışmaya, yalnızca bir hazırlanma oluyor. Bundan ötürü de, her şeyi yeni başlıyan gençler, henüz aşk nedir *bilemezler*, onların bunu önce öğrenmeleri gerektir. Onlar, aşkı, bütün varlıklariyle, bütün güçleriyle, yalnızlık duyan, korkan, yüceyi arayan yürekleriyle öğreneceklerdir. Ama, öğrenme zamanı uzun ve bitmesi gereken bir zamandır. Bunun için aşk da uzun sürer, hayat boyunca uzar gider. Yalnızlık, âşık olan biri için gitgide artacak, derinleşecektir. Âşık olmak, açılmak kendini vermek, başkasiyle de birleşmekten başka bir şey değildir (ama aydınlanmamış, olgunlaşmamış, kendinden aşağı biriyle birleşmekten ne çıkar?) Bir insan için, olmak, kendi içinde bir şey olmak,

bir dünya olmak, bir başkası için bir dünya olmak, bu büyük ve aşırı bir istektir. Bu çok büyük bir istektir, insanın içinden gelir ve taşar. Yalnızca bu anlamda, bir ödevmiş gibi çalışmak («dinlemek ve çekiçle dövercesine gece gündüz işlemek») gerekir. Gençler, kendilerine gösterilen aşkı kullanmamalıdırlar. Açılmak, kendini vermek ve her türlü beraberlik, onlar için (daha uzun zaman biriktirmek, toplamak zorunda olanlar için) değildir. Aşk son konaktır; belki de bunun için bir insan hayatı bile yetmez.

Ama işte gençler, bunda, çok kez de öylesine yanılıyorlar ki: bunlar (içlerinde sabır olmadığından) aşka tutulur tutulmaz birbirlerinin kucaklarına atılıveriyorlar, oldukları gibi, perişanlıkları, düzensizlikleri ve şaşkınlıkları içinde kendlerini apaçık bırakıveriyorlar... Ama sonra? Birleşme dedikleri, seve seve de mutluluk adını verdikleri bu iki yığın kitlesi karşısında hayat ne yapsın? Hele gelecekleri ne olsun onların? Burada her biri benliğine, ötekisi için kıyıyor, öteki de başkaları, başkaları da gene gelmek isteyen daha başkaları için kıyıyor. Uzaklıkları, imkânları kaybediyor; sezilen şeylerin yaklaşış ve kaçışı yerine içi boş verimsiz bir çaresizliği geçiriyor. Tiksinti, hayal kırıklığı ve yoksulluk başlıyor; sonunda da kendini bu korkulu yolda, koruyucu kulübeler gibi dizilmiş sayısız geleneklerden birinin içine atarak kurtulmağa bakıyor. İnsanın hayatında hiçbir alan, aşk alanı kadar geleneklere dolanmış değildir. Ölümlere karşı birçok şeyler bulunmuştur:

Can kurtaran simitler, kemerler, kayıklar ve yüzme balonları, hepsi var. Toplumsal anlayış her çeşit sığınak yapmasını bilmiştir. O, aşk hayatını da bir eğlence olark almak istediğinden, ona da, genel eğlencelerin olduğu gibi, kolay, ucuz, tehlikesiz, ve güvenli bir biçim vermek zorunda kalmıştır.

Gerçi gençlerin çoğu, yalancıktan, içten değil de yalnızca görünüşte kendilerini verir göstererek(ortalaması hep böyle kalacaktır) bu oyunlarının ezici etkisini duyarlar, yarattıkları durumu da, kendi tarzlarına göre, yaşatmak ve verimli kılmak isterler; çünkü yaradılışları, onlara aşk dâvalarının, önemli olanların hepsinden daha az, genel, belli yargı ve sözleşmelere göre çözülebileceğini söyler. Bunların ancak, insanın insana soracağı gizli sorular olduğu, her durumda da, yeni. kendine özgü, *yalnızca* özel yanıtlar istediğine inanmıştır. Ama bir kez kendilerini birbirlerine vermiş olanlar, sınırlarını kaybetmiş, birbirlerinden ayrılmaz olmuşlardır. Bunun için de kendilerine özgü bir özellikleri kalmamış olanlar, nasıl olur da kendilerinden uzaklaştırmak istedikleri yalnızlıktan kurtulabilirler?

Onlar, hep birlikte, çaresizlikten hareket ederler ve en iyi dileklerle önlerine çıkan gelenekten (söz gelişi evlenmekten) kaçınmak istediklerinde de, daha az bilinen ama, aynı derecede öldürücü bir geleneğe dayanan bir çözüm yolunun tuzağına düşerler; çünkü burada da gene, çok daha geniş olarak çevreleri gelenektir. Erkenden oluşmuş, bulanık bir birleşmede de, gene *her* kımıldanış geleneğe daya-

nır. Böylesine yanılmaya götüren her ilginin, istediği ölçüde yersiz olsun, bir geleneği vardır (genel anlamda ahlâka aykırıdır) evet, ayrılma bile gene geleneğe bağlı bir davranıştır, özel olmıyan, rasgele verilen güçsüz ve verimsiz bir karardır.

Buna ağırbaşlılıkla bakanlar, güç olan ölüm için olduğu gibi, güç olan aşk için de henüz bir aydınlanma, bir çıkar yol bulunmadığını, bir işaret, bir iz görülmediğini anlar. Kapalı taşıdığımız, açmadan da başkalarına verdiğimiz bu iki ödev için hiçbir zaman, içinde birleştirecek bir kural bulunamıyacağını görür. Ama hayatı, tek başımıza denemeye başladığımız ölçüde, bu büyük şeyler biz insanlarda çok daha yakından görünür. Aşkın ağır çalışmalarının gelişmemizden beklediği istekler, bir hayatın yetmiyeceği kadar büyüktür; gücümüz de ona, henüz başlıyanlardan olduğumuz için, yetmez. Yalnız katlanıp da, bu aşkı, insanların en ağırbaşlı varlıklarını gizlemiş oldukları bu kolay, uçarı oyunlar ardında, kendimizi kaybedecek yerde, üzerimize bir yük ve öğrenme süresi diye alacak olursak, o zaman belki de, bizden çok sonra gelecekler için bir parçacık ilerleme ve kolaylık sezilir. Bu da az değildir.

Biz işte ancak şimdi insan olarak, bir insanın bir başka insana olan ilgisini, peşin yargıların etkisinde kalmadan, açıkça nesnel olarak görebiliyoruz. Ama bu türlü ilgileri yaşamak için. yaptığımız denemelerde, önümüzde örnek yok. Bununla birlikte, değişmekte olan zamanda başlıyabilmemiz için yardım edilecek birçok şeyler var.

Kızlarla kadınlar, yeni, kendilerine özgü gelişmelerinde, ancak geçici olarak erkeklerin iyi ve kötü davranışlarını taklid ederler ve onların mesleklerine girerler. Güvenilmeyen bu geçitleri atlattıktan sonra, kadınların, bu çok çeşitli (çok kez de gülünç) kılıklara ancak kendilerini, erkeklerin değiştirici etkisinden kurtarmak için girdikleri görülür. İçlerinde hayatları daha arı, daha verimli ve daha içten olan kadınların, uçarı, beden gebeliğinin yükünü taşımamış, hayatın ancak üstünkörülüklerine sürüklenmiş, bencil, canları tez ve seviyor sandığını düşüren erkeklerden çok daha olgun, çok daha insancıl olmaları gerekir. Kadının, bu acılarla, alçak gönüllülükle taşıdığı bu insanlık, yalnızca kadınlık geleneklerini kendi dış durumunun değişmeleriyle sıyırdıktan sonra belirecek ve bugün, bunun geleceğini henüz daha sezemiyen erkekler, bundan şaşıracaklar ve vurulacaklardır. Günün birinde (en çok da kuzey ülkelerde, güvenilen işaretlerin konuştuğu ve aydınlattığı yerlerde) kızlar olacak, kadının da adı artık yalnızca erkeğe karşıt bir anlam taşımıyacak, kendisi başlı başına, bir varlık olacak, tamamlayıcı ve sınırlayıcı diye değil, yalnızca yaşadığı ve var olduğu düşünülecektir,—: dişi insan.

Bu ilerleyiş, yanılmalarla dolu olan aşk yaşantısını (bir kez, yenilen erkeklerin isteklerine karşı olarak) kökünden değiştirecek ve artık erkekten kadına değil, insandan insana olan bir ilgi yaratacaktır. Bu insanca aşk da (sonsuz bir çekingenlikle, yavaş yavaş, iyi ve açık bağlamalar ve çözülmelerle

olacaktır) bizim savaşarak, güçlükle hazırladığımız, içinde iki yalnızın birbirini koruyan, birbirini sınırlandıran ve birbiriyle esinleşen sevgiye benziyecektir.

Şunu da söyliyeyim: Sizin bir vakitler, çocukken yaşamış olduğunuz o büyük aşkın yitirildiğini sanmayın. İçinizde, o zamanlar büyük ve iyi isteklerin ve bugün de onlara dayanarak yaşadığınız kuralların olgunlaşmadığını söyliyebilir misiniz? Bu aşkın, anılarınızda çok güçlü izler bıraktığını sanırım: çünkü bu sizin ilk ve derin yalnızlığınızdı, hayatınızla yaptığınız içten ilk çalışmanızdı. - Size iyi dilekler sevgili Herr Kappus.

Dostunuz
RAINER MARIA RILKE

SONE

Kapkaranlık bir acı geçmede titreyerek içimden
yakınmadan, iniltisizce...
Düşlerimin ak çiçekleri arıca
adaktır susmalara bürünen günlerimden.

Çok büyük bir soru geçmede yolumun üzerinden
küçülürüm de denizi aşarcasına
geçip giderim tasasızca
dalgalarını ölçemeden.

Sonra kaplar o acı derinden içimi
yaz geceleri gibi bulanık, donuk
yansılar bir yıldız arasıra gönlümde...

Aranırım ellerimle o zaman sevgiyi
söz bulamayan ateşli dudaklarım
tapmak ister bir yakarış gibi...

(Franz Kappus)

Sizinle gene, size yardımcı olabilecek, bir yararlığı dokunabilecek şeyler söyliyemiyeceğim halde, bir parçacık olsun konuşmak istiyorum sevgili Herr Kappus. Çok ve büyük üzüntüler geçirmişsiniz. Bunları geçirmenin de size ağır geldiğini ve içinizi sıktığını söylüyorsunuz. Ama yalvararım, bu büyük üzüntülerin, içinizin tam ortasından geçmiş midir, bunu bir düşünün: bu sırada da içinizde birçok şeylerin değişip değişmediğini, üzüntülerle her hangi bir yerinizde, içinizin her hangi bir köşesinde bir değişiklik olup olmadığını araştırın. Ancak başkalarını sindirmek için insanların içine götürülen üzüntüler yıkıcı ve kötüdür. Bunlar, üstünkörü, aptalca iyileştirilen hastalıklar gibi, ancak bir süre için, ama sonra da korkunçlukla ortaya çıkmak üzere, geriye çekilirler ve insanın içinde toplanırlar. Bunlar, gerçi hayattırlar ama, duyulmamış, küçümsenmiş, yitirilmiş, insanı öldürebilen bir hayattır. Eğer bilgimizin erdiğinden daha uzağı görebilseydik, bir parça da, atalarımızın hazırladıkları eserlerin dışına bakabilseydik, belki de o zaman üzüntülerimize sevinçlerimizden daha büyük bir güvenle katlanabilirdik; çünkü bu anlar, içimize yeni, bilinmeyen bir şeyin girdiği anlardır. Bu sırada duygularımız durur; içimizde olanların hepsi çekilir, sessizlik çöker ve hiç

kimsenin bilmediği o yeni şey, bu boş kalan yerin ortasına gelip konar.

Öyle sanıyorum ki, üzüntülerimizin hemen hepsi, bizleri durduran heyecan anlarıdır; çünkü yabancılaşmış duygularımızın artık yaşadığını duymayız; çünkü içimize giren o yabancı ile başbaşa kalırız; çünkü iyi bildiğimiz ve alışık olduğumuz şeyler, bir an için, bizden alınmıştır; çünkü biz, üzerinde kalamıyacağımız bir geçidin tam ortasındayızdır. Bunun için de işte üzüntülerimiz geçer. İçimize giren, yeni katılan o şey, yüreğimize, yüreğimizin de en iç köşesine girmiştir; ama o artık orada da değildir - çünkü kana karışmıştır. Biz de onun ne olduğunu bilemeyiz. Bizi, kolaylıkla, hiçbir şey olmamıştır diye kandırabilirler. Böyle olmakla, biz gene de değişmişizdir; eve bir misafir geldiği zaman o evin durumunun değiştiği gibi değişmiştir. Yalnız kimin geldiğini söyliyemeyiz; belki de bunu hiçbir zaman söyliyemiyeceğizdir. Ama gelecek olan bu biçimde, hem de daha gelmeden, içimizi değiştirmek üzere gelip içimize girdiğini birçok deliller gösterir. Bunun için işte insanın üzüntülü iken, yalnız olması ve uyanık bulunması gerekmektedir. Bu çok önemlidir; çünkü geleceğimizin içimize girdiği an, olaysız ve donuk göründüğü halde, öteki, gürültülü ve rasgele bir andan, bize dıştan hazırladığı için hayata çok daha yakındır. Üzüntülü insan olarak biz ne ölçüde sessiz, katlanıcı ve açık isek, yeni olan da, içinize öylesine derin, öylesine doğru, hiç yanılmadan girer; biz de onu, öylesine daha iyi olarak içimize

alırız; o da öylesine daha çok *bizim* alınyazımız olur. Biz de kendimizi ona, bu da: daha sonraları bir gün «olursa» (bizden, içimizden çıkarak başkalarına girerse demektir), o zaman kendimiz o kimseye, içten hısım olur, ona karşı yakınlık duyarız. Bu da gerektir. Gerektir —çünkü gelişmemiz de yavaş yavaş oraya doğru gider—, içimize yabancı bir şeyin değil, ancak, çoktandır bizim olan şeyin girmesi için gerektir. İnsan, birçok kımıldanış kavramlarını hep başka türlü düşünmek zorunda kalmıştır. Artık yavaş yavaş da, alınyazısı dediğimiz kavramın, dıştan insanın içine girmeyip, insanın içinden dışarıya çıktığını öğrenecektir. Yalnız birçokları, alınyazılarını, içinde yaşadıkları sürece, içlerine almadıklarından ve kendilerini değiştirmediklerinden, içlerinden nelerin çıktığını bilememişlerdir. Bu onlara öylesine yabancıdır ki, şaşkın şaşkın, korkularının etkisi altında, onun işte tam bu anda içlerine girdiğini sanırlar ve daha önce, içlerinde, buna benzer bir şeyin bulunmadığına yemin bile ederler. İnsan, uzun zaman nasıl güneşin kımıldanışı üzerinde yanıldıysa, gelecek olanın kımıldanışı üzerinde de öylesine yanılıyor. Oysa gelecek olan, yerinde sıkı sıkı durmaktadır sevgili Herr Kappus, ucu bucağı olmıyan uzayın içinde dönen biziz.

Biz nasıl olur da güçlüklerle karşılaşmayız?

Gene yalnızlık üzerinde konuşacak olursak, onun, seçilebilen, ya da bırakılabilen bir şey olmadığı açıkça görülür. Bizler *yalnızız*. İnsan bunda aldanabilir ve yalnız değilmiş gibi yapabilir. Hepsi

bu. Yalnız olduğumuzu söylemek ve bu açıdan yola çıkmak için daha iyidir. İşte o zaman belki başımız döner, çünkü gözlerimizin dinlendiği noktalar bizden alınır ve bize yakın hiçbir şey kalmaz, uzakta onlar da sonsuzluğa gider. İçine kapanmış olan biri, odasından birdenbire alınıp da, hiç hazırlanmadan, hemencecik yüksek bir dağın tepesine çıkarılacak olursa, gene buna benzer bir şey duyar. Bu birdenbire yer değiştirme, ona sonsuz bir güvensizlik verir. Adı olmıyana kendini vermiş olmak da gene onu yıkar. O, düşer gibi olur, ya da dışarıya, bir boşluğa atıldığını sanır; en çok da kendini parçalanmış görür. Duyularının durumunu karşılamak ve açıklamak için, kafası korkunç yalanlar bulmak zorunda kalır. Böylece yalnız olan için bütün uzaklıklar, bütün ölçüler değişir. Bu değişmelerin çoğu, birdenbire olur. Dağın tepesindeki o adam gibi, sınırların aşıldığı görünür; olmadık tasarılar dokunur, duyulmadık duygular canlanır. Ama bizim *bunları* hep yaşamamız gerekiyor. Biz varlığımızı, olurlu olduğu kadar *geniş* almalıyız. Her şey, işitilmemiş olan bile, bunun içine girebilmeli. Aslında bu, bizden istenilen bir yürekliliktir; karşılaşabileceğimiz en yabancı, en tuhaf ve en karanlık olana karşı erkekçe davranmamız gerekir. İnsanların böyle korkak olmaları, hayata çok zarar vermiştir. «Görüntü» denilen yaşantılar, bütün «ruhlar dünyası», ölüm, bize son derece yakın olan bu olaylara her gün karşı koymakla, hayatımızdan öylesine uzaklaştırmışızdır ki, bu yüzden onları kavratacak duyularımız bozul-

muştur. Hele Tanrıdan hiç söz etmeğe gelmiyor. Ama bu hiç aydınlanmıyacak olandan gelen korku, yalnızca insanın hayatını daha yoksullaştırmamış, insandan insana olan ilgileri de daraltmıştır, her birini, sonsuz imkânların aktığı yataktan, işlenmemiş kuru bir toprağa çıkarmış, burada da verimsiz kalmıştır; çünkü insan ilgilerini, söylenemiyecek ölçüde can sıkıcı yapan ve bir durumdan öteki duruma, hiç yenilmeden geçiren şey, yalnızca tembellik değil, önceden bilinmiyen yeni bir yaşantı önünde, hiçbir biçimde karşı koyulamıyacak sanılan herhangi bir korkudur. Ama her şeyi bekliyen, hiçbir şeyi, en bilmecemsi olanı bile atmıyan, bir insanın bir başkasına olan ilgisini, canlı olarak yaşar ve kendi varlığını yaratır; çünkü biz, insan varlığını, büyük ya da küçük bir yer olarak düşünürsek, çoğunun, ancak yerlerin bu köşesini, bir pencere önünü, ya da üzerinde bir aşağı bir yukarı dolaştıkları bir yolu bildiklerini gösterir. Böylece onların bir çeşit güvenleri vardır. Bununla birlikte gene de o yıkıcı güvensizlik, Poe'nun hikâyelerindeki cezaevine kapatılmışların bulundukları yerlere yabancı kalmamaları için, korkunç zindanlarının biçimlerini elleriyle dokunarak anlamaya çalışmaları ölçüsünde insancıldır. Yalnız ne var ki, biz bir cezaevinde değiliz. Çevremizde bizleri korkutacak, üzecek kapanlar, tuzaklar kurulmamıştır. Biz en çok uyduğumuz unsurumuzun içinde hayata atılmışızdır; sonra da, yüzyıllar boyunca, bu hayata uymakla, ona öylesine benzemişizdir ki, bizi, eğer biz ses çıkarmazsak, mutlu

uyarlığımızla, çevremizde olanlardan artık hiç ayırt edemezler. Dünyamıza karşı güvensizlik göstermeye hakkımız yok; çünkü dünyamız bize karşı değildir. Dünyanın korkuları varsa, bunlar *bizim* korkularımızdır; onun uçurumları varsa, bunlar bizim uçurumlarımızdır; yıkılacakları varsa, bunları sevmeye çalışmalıyız. Sonra da hayatımızı, yalnızca güç olana bağlanmak gerektiğini söyliyen anayasaya göre düzenlersek, o zaman bize en yabancı gelen şey bile, en yakın ve en çok bağlandığımız şey olur. Bütün ulusların başlangıçta inandıkları o eski mitolojileri, en korkunç anda, bir prenses oluveren o ejder efsanelerini biz nasıl unuturuz? Belki de hayatımızın bütün ejderleri, bizi bir kerecik olsun güzel ve yürekli görmek istiyen prenseslerdir. Belki de bütün bu korkunçluklar, sonunda, bizden yardım istiyen, çıkar yol bulamıyanlardır.

Bunun için sevgili Herr Kappus, eğer önünüze hiç görülmedik büyüklükte bir üzüntü çıkarsa, elleriniz ve bütün yaptıklarınız üzerinden ışık ve bulut gölgeleri gibi bir iç ürperti geçerse, korkmamalısınız. Yalnız o zaman, size ne olduğu üzerinde düşünmelisiniz. Hayatın sizi unutmadığını, sizi elinde tuttuğunu düşünmelisiniz. O, sizi düşürmez. Hayatınızdan neden bir ürpertiyi, bir acıyı, bir üzüntüyü atmak istersiniz? Değil mi ki bunların sizde niçin çalışacaklarını bilmiyorsunuz. Neden bunların nereden geldiğini ve nereye gideceğini sorarsınız? Değil mi ki geçitler üzerinde bulunduğunuzu ve değişmekten başka bir şey istemediğinizi biliyorsunuz. Başınıza

gelenlerden birkaçı hastalıklı ise, hastalığın, organları yabancı unsurlardan kurtarmak için en iyi kurtuluş yolu olduğunu bir düşünün. Burada ona, hasta olması, hastalığı tam olarak anlaması, sonra da birden kurtulması için ancak yardım etmeli, çünkü bu onun ilerlemesidir. Sizin içinizde sevgili Herr Kappus, şimdi öylesine çok şeyler oluyor ki, sizin bir hasta gibi beklemeniz, hastalık sonrası toparlanma sırasında bulunan biri gibi de güvenli olmanız gerektir; belki her ikisi de sizde vardır; belki de daha çoğu vardır; siz, aynı zamanda da, kendinize bakmanız gereken bir hekimsiniz. Ama işte her hastalıkta olduğu gibi, hekimin de beklemekten başka bir şey yapamadığı günler vardır. Siz de şimdi, kendi kendinizin hekimi olduğunuz ölçüde, her şeyden önce, yapacağınız iş beklemektir.

Kendi kendinizi çok dinlemeyin. Kendinize çabucak sonuçlar çıkarmayın; bırakın size istediklerini yapsınlar. Yoksa hemencecik, şimdi olanlarda bir payı bulunan geçmişinize sitemlerle (ahlâk göziyle) bakmaya başlarsınız. Çocukluğunuzun yanılmalarından, isteklerinden ve özleyişlerinden, içinizde kımıldıyan şeyler, anladığınız ve yargıladığınız şeyler değildir. Yalnızlık duyan, acınacak halde bulunan çocukluğunuzun tabii olmıyan ilgileri, öylesine karışık ve öylesine etkiler altında bırakılmış, gerçek hayatın bağlarında öylesine gevşemiştir ki, içine bir üzüntü girdiği zaman artık buna bir üzüntü dememek gerekiyor. Adlandırmakta çok titiz olmalıyız. Verdiğimiz ad, çok kez, hayatın belli bir gereksemesini ve ko-

laylıkla alabileceği büyük ve kişilerin bir kımıldanışının adı değil, hayatı parçalıyan ağır bir suçun adı oluyor. Harcadığımız güç de size, sırf uykuya çok değer verdiğiniz için büyük görünüyor. Başardım sandığınız uyku, «büyük» değildir. Duygunuzla bunu böyle sanmakta haklısınız. Büyük olan, yalanın yerine koyabildiğiniz öz ve gerçek bir şeyin varlığıdır. Bunsuz, zaferiniz sizin de, yalnızca, önemsiz bir ahlâk tepkisi olurdu. Ama böylesine, hayatınızın bir bölümü olmuştur. Sizin hayatınızın, sevgili Herr Kappus, çok iyi dileklerle düşündüğüm hayatınızın bir bölümü olmuştur. Bu hayatın, çocukluğunuzda «büyük» olanları nasıl özlediğini hatırlıyor musunuz? Ben şimdi, büyüğü de aşarak daha büyüğünü özlediğini görüyorum. Bunun için de büyüğe olan özlem hiç tükenmiyecektir.

Eğer size bir söz daha söylemem gerekiyorsa, o da şudur: Sizi avutmaya çalışanlara, size, yorulmadan iyi, yalın bir hayat yaşadıklarını söyliyenlere inanmayın. Onların hayatları çok daha yorucu ve üzüntülüdür; hele sizinkinden de çok geridedir. Böyle olmamış olsaydı, onlar bu sözleri, söyliyemezlerdi.

Dostunuz
RAINER MARIA RILKE

Furuborg, Jonsered, İsveç, 4 Kasım 1904

BENİM SEVGİLİ HERR KAPPUS'UM,

Yazışmadan geçen bu arada ben, hem yolday-dım, hem de öylesine çok işlerim vardı ki bir türlü yazamadım. Bugün bile yazmak bana çok güç geldi; çünkü çok mektup göndermek zorunda idim ve elim yoruldu. Dikte ettirebilseydim size çok söyliyecek-lerim olurdu, ama bunu yapamadığım için, uzun mek-tubunuza karşılık şu birkaç mısraımı alın.

Sizi, sevgili Herr Kappus, sık sık, hem de öyle-sine derin ve içten dileklerle düşünüyorum ki, bu düşündüklerimin her hangi bir biçimde size yardımı olması gerekir. Mektuplarımın gerçekten bir yardı-mı olacağında tereddüt ediyorum. Evet oluyor de-meyin ve onları sesizce, hiç teşekkür etmeden alın, gelecek olanı da bırakın bekliyelim.

Sözlerinizi ayrı ayrı cevaplandırmaya girişmem belki faydalı olmıyacaktır; çünkü sizin kuşkuya olan eğiliminiz, ya da iç ve dış hayatınız arasında bir ahenk yaratamayışınız, genel olarak da, sizi üzen bü-tün şeyler üzerinde söyliyebileceklerim, hep söyle-diklerim olacaktır: dileğim, katlanabilmek için, ye-ter ölçüde sabırlı, inanabilmek için de yeter ölçüde yalın olmanız gerekiyor. Güç olana ve başkaları ara-sındaki yalnızlığınıza gitgide daha çok güven kazan-manızı isterim. Sonra da bırakın hayatınız oluşsun. Bana inanın: Hayatın, her duruma hakkı vardır.

Duygulara gelince: Bir araya toplayıp sakladığınız duyguların hepsi arıdır. Ancak, varlığınızın *bir* yanını verip sizi bir yanlı kemiren duygular kirlidir. Çocukluğunuzla ilgili, düşünebildiğiniz her şey iyidir. Sizi, en iyi anlarınızda olduğunuzdan *daha çok* olduran her şey doğrudur. Her türlü coşkunluk, eğer *bütün* kanınızda dolaşıyorsa, sarhoşluk değil, bulanıklık değil de, dibi görülebilecek kadar duru sevinçse, iyidir. Ne demek istediğimi anlıyorsunuz değil mi?

Sonra da duraklamanız, eğer bunu *eğitirseniz*, iyi bir nitelik olabilir. Yalnız duraklama *bilerek* olmalı, eleştirerek olmalı. Her hangi bir işinizi bozmak istediği zaman, ona, bir şeyin *neden* çirkin olduğunu sorun ve kendisinden deliller isteyin, onu yoklayın. O zaman, belki de bir söz söyliyemiyecek, şaşıracak, ya da bir diyeceği olacaktır. Yalnız gevşek davranmayın, deliller isteyin, her defasında çok uyanık ve dürüst davranın. O zaman, yıkıcının en iyi yapıcı olacağı gün gelir ve belki de, hayatınızın kurucuları arasında en akıllısı olur.

İşte bunlar size bugün söyliyebileceklerimin hepsidir sevgili Herr Kappus. Size aynı zamanda, şimdi Prag'da *«Deutsche Arbeit»* (Alman İşi) adlı gazetede yayımlanan küçük bir şiirin ayrı basımını gönderiyorum. Bundan ötesini sizinle, hayat ve ölüm üzerinde, her ikisinin de büyük ve tam olduğu üzerinde orada konuşuyorum.

Dostunuz

RAINER MARIA RILKE

Paris, Noel'in ikinci günü, 1908

Sizden, o güzel mektubu alınca, içimin nasıl açıldığını bir bilseniz sevgili Herr Kappus? Bildirdikleriniz gene her zamanki gibi gerçek ve söze gelir şeyler olduklarından, bana iyi görünüyorlar, üzerinde düşündükçe de, onları gitgide daha çok, hem de gerçekten iyi buluyorum. Bunu ben size asıl Noel gecesi yazmak istiyordum ama, çok çeşitli ve hiç ara vermeden, çalışarak geçirdiğim kış mevsimi içinde bu eski törenli Noel, öylesine çabuk geldi ki, yazmak şöyle dursun, en gerekli işleri yapmak için bile zaman bulamadım.

Ama bu Noel günlerinde sizi çok hatırladım ve otomobiliniz içinde, sizi yapayalnız, güney rüzgârlarının, büyük parçalar yutmak ister gibi saldırdıkları o çıplak dağlar arasında, derin bir ıssızlık içinde olduğunuzu gözümün önüne getirdim.

Bu türlü gürültülerin ve kımıldanışların yer bulduğu ıssızlık, her halde çok büyük olmalı. Bunlara çok uzaklarda bulunan denizin varlığı da katılıp bu prehistorik ahengin içinde en içten bir ses olarak yankılanırsa, o zaman size dileğim, sadece güvenerek, bekleyerek, artık hayatınızda da bir daha silinmiyecek olan bu eşsiz yalnızlığınızı, içinizde işle-

meğe bırakmanızdır. Bu yalnızlık daha yaşamak ve başarmak için önünüzde olan her yerde kendini belli etmiyen bir güç olarak sürecek ve sessizce karar vererek etkisini yapacaktır; içimizde, atalarımızın kanı durmadan kımıldadığı ve kendi kanımızla birleşerek, biricik, bir daha gelmiyecek biçimde birleştiği gibi, bize yaşamamızın her dönümünde, olduğumuzu duyuracaktır.

Evet, sizin bu sağlam ve söze gelen varlığa bağlanmanız, beni sevindiriyor. Bu şan, bu uniforma, bu görev, bütün bu el ile tutulan şeyler, böyle çevrelerde az olmakla birlikte, ağırbaşlı ve gereklidir. Subaylık mesleği artık bir oyun ve vakit geçirme, bir araç olmaktan çıkmış, uyanıklık isteyen bir meslek olmuştur. Sonra bu meslek yalnız uyanıklık da istemiyor, aynı zamanda uyanıklığa yetiştiriyor. Bizim de, içimizde çalışan, zaman zaman da bizi büyük ve tabiî şeyler önüne diken durumlarda bulunmamızdır bizi hep sıkan.

Sanat da yalnızca bir çeşit yaşamaktır. İnsan, her hangi bir tarzda yaşıyarak, bilmeden, buna hazırlanabilir. Gerçek olan her şey de, insan sanata, gerçek olmıyan, yarı artistik mesleklerde olduğundan daha yakın ve onunla daha ilgilidir; çünkü yarı artistik meslekler, sanata yakın olacağız diye, her türlü sanat varlığını, gazeteciliğin, hemen hemen bütün eleştirmeciliğin ve yazın denen, ya da denmek istenen şeyin dörte üçünün yaptığı gibi, doğrudan doğruya inkâr ederek üstüne yürürler. Bir sözcükle ben, sizin bu durıma düşmenizi atlattığınıza ve ka-

ba gerçeğin her hangi bir yerinde, yalnız ve yürekli kaldığınıza seviniyorum. Yeni yılınız sizi bu durum içinde yaşatsın ve size güç versin.

Her zaman

Dostunuz
RAINER MARIA RILKE

GENÇ ŞAİR ÜZERİNE

Şiirlerin oluşları üzerinde sezişler

Sevgili yaşantılarımın arasında önemli ve önemsizi ayırmakta hâlâ bocalayarak şairin öz varlığını anlatmaya çalışırken çok geçici araçlara dayanmak zorundayım. Bu kocaman ve çocukça varlık, nasıl olduğu bilinemiyor, kendi başına büyüyerek, olup bitmiş büyük kişiler olarak ortaya çıkmıyor. Hayır, burada, yanı başımızda, gözlerini kaldırıp da bizi görmeyen ve yeniden indiren bir erkek çocuğun belki„ hayatından henüz en azını bile yaşamadığı bir çağda, bu varlık, bu körpe yüreklere düşen, bütün bir hayat boyunca ancak elde edilebileceği şeyleri aşan yeti ve ilgilerle bol bol dolduran bu varlıktan, coşmadan kim söz edebilir? Eğer bu varlık, bugün artık bir daha gelmezse de, onu ancak Homeros'un şiirlerinde, gerçek olmıyan görüntüsü ile bulsak da, onu gene de biz yavaş yavaş öyle bir biçime sokarız ki, tarih öncesi şeylerde olduğu gibi, ona bir ad da verir, bir oluş yolu da çizeriz: çünkü bu türlü güçlerle dolu yüreklerden, bir zaman öncesinden başka ne çıkabilir? Burada aramızda, değişikliklerle dolu bugünün kentlerinde, sözlerle uğraşan o evde, taşıtla-

rın, fabrikaların gürültüleri içinde, geniş yaprakları kenarlarına kadar olaylarla dolu olan gazetelerin adları yüksek sesle bağrılırken, birdenbire, kim bilir, bütün çabalar, bütün çalışmalar, bütün güçler, henüz olgunlaşmamış bir iç hayattan doğan bir dev çıkışiyle yenilir. Bunu da, bir erkek çocuk elinin soğukluğundan, önce bakıp da sonra ürkerek kapatılan gözlerden, kardeşleriyle konuşmıyan ve ailesinin uzun yargıları altındaki yemek sofralarından erken kalkan bu delikanlının hiçbir topluluğa katılmayışıdan daha iyi anlatan bir şey yoktur. Öyle ki o, artık annesinin çocuğu olduğunu bile nerede ise unutacaktır. Bu unsurların yüreğini doldurduğundan bu yana, duyguları, ölçüsünü böylesine yitirmiştir.

Sizler, ey şair anaları. Sizler, tanrıların sevgili kulları, bütün bu duyulmamış şeyler, sizlerin kucaklarında kararlaştırılmış olacak. Sizler, gebe kalışlarınızın derinliklerinde sesler mi işittiniz: yoksa tanrılar, aralarında yalnızca işaretlerle mi anlaştı?

Bilmiyorum, nasıl olur da insan, bir dünyanın mucizesini, bir yanda hesaplamalar artarken, öte yanda da bitip tükenmek bilmeyen malzemeye henüz el bile atılmamışken, inkâr edebilir? Doğrudur, tanrılar bizimle alay etmek için elverişli hiçbir durum kaçırmamışlardır: Onlar, bize büyük Mısır kıralları, mezarlarında buldurdular. Biz de onların tabiî olarak nasıl çürüdüklerini, hiçbir şeyin kendilerini korumadığını görebildik. Yapılarda ve resimlerde gösterilen her türlü başarılar hiçbir sonuca götür-

medi. Pelesenk kaynatılan mutbakların dumanları ardında hiçbir göğün sevinemediği, yeraltı ülkesinden de hiç kimsenin, balçık olmuş ekmeklerden, odalıklardan faydalanamadığı anlaşılıyor. Burada (ve durmadan gene), en arı ve en güçlü bir biçimde gözönüne getirilen bu akıl almaz varlıkları, gene kendilerini tepip inkâr ettikleri düşünülürse, daha büyük bir geleceğimiz üzerinde kim titremez? Ama o, şunu da düşünmeli ki, bu varlığın bulunmadığı yerde, dışarıda, dünyanın her hangi bir yerinde, kesinlik, son kesinlik olsaydı, o zaman insan yüreği ne olurdu? Bir çırpıda, binlerce yıl boyunca, içinde çoğalmış olan coşkunluğu yitirirdi. Gerçi anılacak bir yanı daha kalırdı ama, bu da yalnız zaman öncesinde bir şey olduğu gizliden anlatılırdı: çünkü gerçekten, tanrıların büyüklüğü de gene onun varlığına bağlıdır: öyle ki onları korumak için kurulan yapılardan bile yüreklerimiz daha güvenilir yerlerdir. Buraya, çok kez, uykudan uyanarak, henüz daha belirmemiş plânlariyle sökün ederler. Burada bütün ağırbaşlılıklariyle toplanırlar ve birbirlerine danışırlar. Burada onların kararları durdurulamaz.

Burada, yanımda, karamsarlığa düşmüş bir delikanlıda, tanrı, birdenbire, şuuruna varırsa, o zaman artık bütün bu hayal kırıklıklarının, doyurmıyan mezarların, uzaktaki tapınakların ne değeri kalır?

Anası ve babası, bu çocuk için henüz daha bir gelecek göremezler. Öğretmenleri, onun hiçbir şeyden hoşlanmadığını sanıp onu yola getirmeğe çalı-

şırlar. Kendi kafası, dünyayı kendine zindan eder: ölüm de ona, şunu en iyi neresinden yakalayabilirim diye bakar. Ama göksel varlığın düşüncesizliği öylesine büyüktür ki, sularını bu güvenilmeyen kaba boşaltır. Daha bir saat önce yukarıya yönelttiği bu kısa bakışiyle annesi bu varlığı kavrıyabiliyordu; şimdi de, ölüler dirilip melekler gökten inseler ve ona yardım etseler, gene de bu çocuğu anlıyamıyacaktır.

AMA, henüz ellerini tanımıyan, huyunu bilmeyen, kafasının en yalın kımıldanışlarında bile yeni olan bu yaratık, böylesine yabancı bir varlığın gelişini nasıl karşılayabilir? Sonraları, alınyazısı onun böyle en parlak yaratılışta olmasını istediği halde, hazırlanmamış yetileriyle gözdağı vermelerle şımartmalar arasında o, nasıl yetişsin ve kültürünü son kerteye çıkarsın. İçindeki büyüklüğün taşması, ona yalnızca duygularının yüce manzarasını aşılmaz yapmıyor: yaradılışının üstün geldiği yerde, gözlerini kaldırarak, bu ana değin güvenilen ve sevilen yüzlerde, kuşkulu sorular, acı istekler ve kaygılar da seziyor. Bu durumda olan bir erkek çocuk başını alıp gitsin mi, dışarlarda bir çoban mı olsun? Yoksa içinin karışık konularını, uzun, hiç konuşmadan geçen gün ve gecelerde, şaşarak yaşıyan odasında arttırsın mı? O, içinde üstüste yığılan hayalleri, genişçe serpilmiş yıldızlarla bir mi tutsun? Ah, ona hiç kimse kandırmak için bir şey söylemese, hiç kim-

senin de ona bir diyeceği olmasa. Siz gerçekten *bu insana*, böylesine yapacak çok işi olana, bitip tükenmek bilmeyen bir varlığın da zamanından önce onu uğraştırana, bir başka iş mi vermek istiyorsunuz?

Böyle bir insanın varlığını aklınız kesiyor mu hiç? İçine birdenbire düşen güç, bocalayan yüreğinin her köşesinde, çocukluğu ile karşılaşır ve kendini ona yakın bulur. O zaman işte, dıştan erişilmiyen durumun, içten ne korkunç ilgilere yol açtığı görülür. Delikanlının şuuruna sığmıyan bu büyük güç, orada, sevinç ve korku içinde gelişmiş bir şuuraltı dünyasında dolaşır. Yalnız bununla o, öteki —dış yaratıklara bakmadan, güçlü giderlerini savunur.— Ama işte onu da gene, coşan arı duygulariyle bu dünyadaki kozunu paylaşmıya can atar. Ve o, böylece, içte saklı en güçlü olana bağlı olduğu gibi, dışta görülebilende de gene, birdenbire, açık küçük elverişli durumlar önüne çıkar. Bu da, içe kapalı yaratılışta, anlaşılmış olanda anlamlı olanı, görülmiyecek biçimde değil de, daha başka türlü uyandırmasına karşı koysa da.

Kleist'in gençlik mektuplarını okuyanlar, onun fırtınalar içinde aydınlanan kişiliğini kavradıkları anda, Würzburg'daki bir şehir kapısının kubbesini anlattığı yeri de önemsiz bulmazlar. Zamanında bir etki, hafif de olsa, dahiliğini bütün heyecanıyla açığa vurmuştur. Bir örnek daha verelim: Stifter'in eserlerini okuduktan sonra düşünen bir kimse, bu şair hikâyecinin, bu iç mesleğini, ancak unutmadığı bir günde, dürbünle, çok uzakta bulunan manzarada

bir noktayı yaklaştırmaya çalışırken, hayallerin saldırdığı, yerlerin, bulutların ve daha birçok şeylerin kaçıştığı, kendi de büyük bir korku geçirdiği sırada, Danae'nin altın yağmuru halinde gelen Zeus'a kollarını açtığı gibi dünyayı içine aldığı anda, artık bir daha bırakamamış olduğunu sanır.

Sonunda, şair olmak isteği, onu, ikinci derecede nedenlerle, hiç beklemeden, hem de bir kez değil, hep yeniden, sanat yolunda gelişmekte olan mizacının hemen her dönüm noktasında, üzerine yüklenmiş olmalı.

Sizlere, hayranlığın suç ortakları diye kim söylüyor? Sizler ki birer gürültüden, sesleri kesilen çanlardan, ya da bakımsız koruluktaki garip kuş seslerinden başka bir şey değilsiniz; ya da açılan bir pençerenin, dışarıya, ağıran gün ışığına fırlattığı parıltısınız: ya da yükseklerden inen çağlayanlarsınız, havasınız, ya da bakışlarsınız. Yoldan geçenlerin rasgele attıkları bakışlardan, pencere önünde dikiş diken kadınların yukarıya kaldırdıkları bakışlarından, arka ayakları üzerine oturup da dolayını görmek için güçlük çeken köpeklerin aşağıya, anlam bakımından öğrencilerin kime benziyen bakışlarına varıncaya değin hep sizsiniz. Küçümsenecek günlük hayatın içinden, büyüklük çıkarabilmek için bu ne sözleşmeler. En hoş görürlü alın yazılarını, binde bir bile kaydıramıyan umursamıyacak olaylar, - bakın, bunlar işaret ediyorlar, göksel satırlar da üzerlerine basarak sonsuzluğa yürüyor.

Şair, ödevlerinin sınırsız olduğunu anladıkça, en büyük olana bağlanacaktır. Bu en büyük de, onu nerede bulursa bulsun, kendinde, istediği gibi, ya hayranlık uyandıracak, ya da onu alçak gönüllü yapacaktır. Ama, yüreğinde, başkaldırmak için verilecek olan işareti, ne yaptığını bilmeyen bir haberci, gönüllü olarak verecektir. O, kendini baştan, büyük olana hazırlamayı düşünemez; çünkü bu büyükle, onun alınyazısı, günlük hayatındaki amaçlarından, hiç anlatılamıyacak öz yollardan çıkmasını söylemektedir. Hem o, büyük olanı, ilk çevresinde belki de yalnızca sarılmış, değişmiş, ya da, tıpkı o merdiven altında, aralıkta oturan Aziz gibi küçümsenmiş olarak görününce nasıl tanısın? Ama bir kez de önünde açıkça, sağlamca, bize önem vermeden güzelliği içinde göründü mü, o zaman, Petrarca gibi, çıkmış olduğu dağın tepesinden gördüğü sayısız görüler karşısında, ruhunun, belki de hiç bulamıyacağı, ama gene de sıkıntısı içinde duyduğu o yabancı yerlerden kendisine çok daha yakın gelen uçurumlarına sığınmıyacak mıdır?

Tanrının, uzaktan gelir gibi gök gürültüsünü andıran sesinden içten ürkerek, dıştan da, ardıarası kesilmiyen rüyaların saldırışlarından şaşırarak, işlenen bu büyük varlığın ancak, her iki dünya arasındaki şerit üzerinde durulabilecek kadar bir yeri vardır. O, burada, üzerine birdenbire, hiç ilgisi olmıyan küçük bir olayın, onun bu korkunç durumunu, suçsuzlukla suları boğuncaya kadar durur. İşte bu an, terazinin bir kefesinde sonsuz sorumlulukla yüklü

yüreğinin durduğu, öteki kefesine de, yüce denkleşmeyi sağlıyan büyük şiiri koyduğu andır.

BÜYÜK ŞİİR. Bunu söyler söylemez, son zamanlara kadar sandığım gibi, onu henüz olacak bir şey değil de, doğrudan doğruya varlığı olan bir şey diye aldığımı anlıyorum. Bunun altında, yaratanın kendisi de görünse, böylesine bir sessizliği, *birdenbire* yırtan gücün ne olduğunu düşünemem. Katedralleri kuran mimarlar, tohumlara benzetilirse, bunlar, filizlenip nasıl çiçeklendilerse, önce sizden bu yana yerlerinde duruyormuş duygusunu veren eserler de artık onlarla aydınlatılamaz. Böylece bana dünün ve bugünün büyük şairleri de akıl almaz görünür; her birinin yerini, yüreklerini kuleleri ve çanları almıştır. Ancak bir sonra gelen ve hemencecik geleceğe atılan yeni bir gençlik, yıllarının oluşunda, kendi oluşlarını önemle belirttiklerinden, bakışlarım, başarıları yanında, bunları yaratan ruhlarını da anlamıya çalışır. Ama şimdi de gene, şiirin oluştuğunu doğru bulduğum için, onlara uydurulmuş diyemiyorum. Bunlar bana daha çok, içlerinde edebiyat heyecanını duyanlarda, (bulunamamış bir yıldız kümesi) aramıza gerilmiş bir gücün dışarıya taşması gibi geliyor.

Güzel gerçekleşmiş olanlardan, şimdi, otuzuna yeni basmışların birkaçına bakılacak olursa, o zaman onların kısa bir zamanda, bu son otuz yıl içinde hayranlığımızı uyandıran şeyleri, çalışmalar tamam-

lanmış olduğu halde, ancak bir ön hazırlık olduğu söylenir. Böyle tam bir başarı olabilmesi için, bu da açıkça görülüyor, çeşitli durumların uygun olarak birbirleriyle sözleşmeleri gerekiyor. Bu durumlar incelenecek olursa, dıştakiler öylesine çok ki, içe varıncaya kadar, bu incelemeden bile vazgeçilir. Uyandırılan kaygı ve yüzlerce tutkunluklardan sonra özgür zaman için ardıarası kesilmiyen buluş yetisi, ruhun bütün gizli köşelerine girerek, dalgalarının üzerinde önceleri, yavaş yavaş ve güçlükle, ortaya çıkarılan biçimleri kolaylıkla gösterir. Kavramağa alışmış olduğu için, hiçbir yerde durmıyan zaman, kendisini birdenbire, belki de daha önce, tanrısal bir neden olmadan, doğrudan doğruya, hiç kimsenin bulunmadığı aralıklarda buluyor; her yere girerek, çalışma yerlerini seyir meydanlarına çeviriyor ve yemeklerin kilerlerde yenmesine bir diyeceği olmuyor. Bunda belki haklıdır da; çünkü o, gelecekten geliyor ve bizi, çoktandır, hiçbir zamanın, halkını oyalamadığı gibi oyalıyor. O, itiyor, kakıyor ve toplayıp kaldırıyor; hepimiz ona çok borçluyuz. Bununla birlikte, ona, bir an olsun, kim güvensizlikle bakmamıştır ki; kendine amacı gerçekten verimli olmak mıdır, yoksa ruhu, makinalaşma yönünden daha iyi, daha tüketici bir biçimde sömürmek midir, diye kim sormamıştır. Zaman bizi, hep yeni görünen nesnelerle şaşırtıyor; ama önümüze de, içimizde karşılık olarak bir ilerleme olmadığı halde, ne de çok şey koymuştur? Peki şimdi ben kararlı gençliğe aynı zamanda en beklenmedik araçları, en

arı iç gerçeklerini yavaş yavaş, görünür bir halde, karşılıklı tam değerleriyle biçimlendirmesi için verdiğini kabul edeyim evet, onun böyle pek çok araçları olduğuna inanayım. Ama, ona, zamana, sanat bakımından birtakım yeni kazançlar kondurmak istediğim halde, gene de burada, bu akıl almaz şiirlere olan hayranlığım bana zamanı açtırıyor.

Genç şairler arasında, bu günlerin aşırılıklarından, şişirmelerinden, kendi görüşleri için faydalanmasını bilen bir kişi bile çıkmasa, ben gene de, şairi ve şairin içindeki düzeni böylesine güç bir şey diye almış olmamdan korkmam. Her türlü kolaylıklar, ne ölçüde çekici olurlarsa olsunlar, güçlüğün güç olduğuna sevindiği yere etki yapamazlar. Sonunda da, başkalarının içlerinde sakladıkları ve uyuttukları en olmıyacak şeyleri, erkenden yüreğinde uyandırması alın yazısı olan birinin durumunu ne değiştirebilir? Sonra da o, içinde, oraya tanrısı saldırınca, ne çeşit bir barış yapabilir?

ŞAİR ÜZERİNE

Bir defa, güzel bir benzetleme ile, şairin, var olan şeyler içinde, hepsine karşı olan ve «anlam»ı, üzerimde, hiç unutamadığım bir etki yapmıştı. Bu, büyük bir yelkenlide, Phila adasından barajın büyük parkına doğru giderken olmuştu. Önce akıntıya karşı kürek çekiliyordu. Kürekçiler, güçlerini kullanmak zorunda idiler. Hepsi de karşıma geçmişlerdi. Doğru hatırlıyorsam, on altı kişiydiler. Her bir yana dörder kişi ayrılmıştı, ikişer ikişer de sağ ve sol küreklere asılmışlardı. Arasıra birinin, arasıra da ötekinin bakışlariyle karşılaşıyordum. Ama çoğunlukla, gözleri sanki görmüyordu onların; bunlar havaya bakıyordu; delikanlıların ateşli içlerini sıkı sıkıya saran o tunç gövdelerinden açık kalan da biricik yerlerdi. Zaman zaman gene de birinin gözlerini yukarıya kaldırdığını ve bir şey üzerinde kurcalar gibi düşündüğü görülüyordu. Bu adam, sanki rüyasında, bu yabancı kılığa bürünmüş olanın kim olduğunu kendine açıklıyacak durumlar kuruyordu. Böyle yakalanınca, hemencecik ağırbaşlı derin yüz ifadesini kaybetti ve bir an, bütün duyguları sarsıldı; ama gene de çabucak kendini topladı ve uyanık bir hayvan gibi baktı. Bu halde o, yüzünün yüksek ağırbaşlılığı, alıştığı bahşiş isteyen aptalımsı surata dönünceye, var ol demek için de bu

aptalımsı hazırlanmasını istediği gibi değiştirip küçültünceye kadar kaldı. Yolculuğa çıkmış olanların uzun süre içlerinde taşıdıkları bu küçülme duygusiyle, çoğunlukla bundan ayrılmıyan öç alma duygusu da birlikte güdülüyor ve yabancıya hiç durmadan, öteki dünyada olmuş olması gereken bir anlayıştan doğan tiksintiyle bakıyordu. Yelkenin kıçında oturan bu ihtiyara ben birçok defa baktım. Elleri ve ayakları, birbirine çok yaklaşmış yanyana duruyordu; arasında da sanki bükülerek ve gene düzleşerek dümenin demiri de bu kol ve ayaklarla bir yakınlığı varmış gibi, bir ileri, bir geri gidiyordu. Yırtık, kirli giysisi içindeki gövdesinden söz etmiye değmez. Yüzü, eski buruşuk sarığının altında bir dürbünün parçaları gibi içiçe geçmiş, öylesine düzdü ki, altından gözleri akıyormuş gibi görünüyordu. İçinde neler olduğunu Allah bilir. O, insanı, iğrenç bir hale getirebilmiş gibi görünüyordu. Onu iyice görmek istedim. Onun bulunduğu yana dönünce de, o, öylesine kulağımın dibinde idi ki, onu böylesine yakından incelemek de pek göze çarpacaktı. Hem üzerimize doğru akan geniş ırmağın manzarası içine girmekte olduğumuz, gitgide genişleyen bu güzel yere bakmıya öylesine değiyor ve insana öylesine iyi geliyordu ki, ihtiyarı bıraktım ve artan bir sevinçle, çok güç ve emek harcadıkları halde, düzenlerini kaybetmiyen gençlerin kımıldanışlarını seyretmesini öğrendim. Kürekleri öylesine güçlü çekiyorlardı ki, saplarına asılarak, uçlarını her suya daldırışlarında, yerlerinden kalkıyorlar, bir

ayaklarını önlerindeki sıraya dayıyorlar ve sekiz küreğin uçları aşağıda, sularda, akıntıyı yenerken, gövdelerini birden arkaya atıyorlardı. Bu sırada da, düzeni bozmamak için, bir çeşit sayı sayıyorlardı. Bu işleri, onları öylesine oyalıyordu ki bunun dışında hiçbiri ses çıkarmıyordu. Çok kez de ara vererek, dinleniyorlardı. Buna karşılık, zaman zaman gözden kaçmıyan ve hepimizin çok iyi bulduğu biraraya karışış, onlara yalnızca ritimde yardıma koşmuyor, aynı zamanda da (bu da çok belliydi) içlerindeki gücü değiştiriyordu; hem öylesine değiştiriyordu ki, yorgunlukları gidiyor ve yeni bir çaba ile, aç bir çocuğun elmayı yerken tuttuğu yanın henüz kabuğuna kadar ısırılmamış olduğunu görerek, sevinçle, yeniden yemeye koyulması gibi, tükenmek bilmeyen güçlerini kullanıyorlardı.

Artık önde, sandalımızın sağında oturan adamın kim olduğunu daha çok gizleyemiyeceğim. Onun bir şiir söylemek istediğini sezer gibi olmuştum; yanılmış da olabilirdim. O, şiirine birdenbire başladı; düzensizce de aralar verdi; hem her kezinde, yanındakilerin yorulduğu zamanlarda değil, tersine, şiiri onun herkesi, hem de bir kez değil, her kezinde, hepsini çok canlı, evet hem de şakrak oldukları anda yakalardı. Böyle olduğu halde şiir, sırasında çağrılır ve anın havasına uyardı. Tayfalarımızın içdurumlarını buna ne dereceye kadar uyduklarını bilmiyorum; hepsi ardından gelirdi, o da hiç istifini bozmadan arkaya bakardı. Üzerinde etki yapan bir şey varsa, bu da içinde, açık enginlikle bir-

leşen arı kımıldanıştı. Buna o, kendini, yarı sevinçle, yarı üzüntü ile vermişti. O, durmadan, yelkenimizin ilerlemek isteyişiyle bizlere karşı koyan güç arasında denklemeyi sağlıyordu. - Zaman zaman coşuyor, sonra da gene şiir söylüyordu. Böylece yelkenimiz, karşı koyan gücü yendi. Ama o, bu büyüğü, bu yenilmez gibi görüneni, ne buranın, ne de oranın olan, herkesin kendine benimsediği bir sürü uzun seslere çevirdi. Çevresindekiler durmadan, kendilerini, yakınlarındaki elle tutulur şeylere verip bunları yenerken, ihtiyarın sesi, en uzaklarla aramızda ilgiler kuruyor ve bizi o uzaklara çekiyordu.

Nasıl oldu bilmiyorum, birdenbire, ben bu insanda, şairin durumunu kavradım; onun yerini buldum ve zaman içinde yaptığı etkiyi anladım. Ona hiçbir iş verilemezse de, şairliği ondan esirgememek gerekiyordu, burada ona katlanmak gerekiyordu.

Bir yıl ya geçti, ya geçmedi; köşkün yamacı oldukça dik, denize doğru inen bahçesindeyken, içinden, mucize gibi bir şeyler geçmişti. Alışkanlığı gereğince, elinde bir kitapla bir aşağı bir yukarı geziniyordu. Bu arada çalı cinsinden bir ağacın, omuz yüksekliğinde ayrılan bir dalına dayandı; dayanır dayanmaz da kendini öylesine hoş desteklemiş, öylesine rahat yerleşmiş buldu ki, orada, okumayı kesip doğa'ya bıraktı kendini. Düşünmeden bakıyordu. Bakışı, yavaş yavaş, hiç bilmediği bir duygu üzerinde toplandı: Sanki, ağacın içinden, dalgalar halinde bir şeyler çıkıyor ve görünmeden içine sokuluyordu. O, bunu şöyle açıkladı: uzaktan, görülmeden, belki de yamacı düpedüz aşağıya doğru yalıyarak inen bir esinti, ağaç kütüğünün içine girmişti. Gerçi bu ağaç gövdesinin kalın olduğunu görüyor, böyle az bir esintiyle içten sarsılmıyacağını biliyordu ama, o anda onu asıl düşündüren, bu ve buna benzer bir şey değildi; onun, durmadan içine akan, içinde bir şeyler uyandıran etkinin altında gitgide daha çok şaşırması, duygularının coşmasıydı: oysa bugüne dek içinin böyle esintilerle dolduğu olmamıştı hiç. Varlığı, hep bir ruhmuş gibi, etkilerini içine çekebilecek bir duruma getirilmişti. Gövdeler, başka türlü, birbirlerine açıkça değdikleri zaman bi-

le böylesi duyulmazdı. İlk anda, böylesine ince ve uzun bir duyurmanın ne demek olduğunu da pek anlıyamamıştı. İçinde beliren durum öylesine olgun ve açıktı ki, her şeyden başkaydı, şimdiye kadar da denenmiş olanları aşıyor, ne olduğu bilinemiyordu. Başka bütün zevklerin yanında buna bir zevk bile diyemiyordu. Kendi kendine hesap vermiye çalışarak, içinde ne olduğunu sordu, çok geçmeden de kendisini kandıran bir açıklama yolu buldu. Mırıldandı; tabiatın ötesine geçtiğini anladı. Bu açıklama yolu, rüyalarında arasıra olduğu gibi sevindirdi onu; sonra uygun da buldu. Her yerde ve gitgide ölçüsünü alan içi, yabansı, ardı ardınca gidip gelen dalgalarla dolarak, gövdesi, tanımlanamıyacak derecede duygulandı, bu da, artık yalnızca arı kalmasın, içine başka hiçbir şey girmesine, içindekilerinin de kaçmamasına yaradı. Başka yerde oturup da, o uzaktaki yere getirilmiş olan, acıyarak koşan, ne kadar dalgın olsa da, bir zamanlar göçen, sonradan yokluğunu dayanılmaz bularak dünyaya dönen biri gibi, içine girmiştir o artık. Hiç kıpırdamadan çevresine bakarak yavaş yavaş her şeyi görmeğe başlar, hâtıralar ve uzaktan eğilerek gülümser, bir zamanlar, erkenden olmuş bir şey gibi bu akıl üzerinde işlerim. Bir kuşun ardından bakar, bir gölge ile ilgilenir, uzayıp gözden kaybolan ıssız bir yol bile içini düşünceli bir anlayışla doldurur. Bu da, kendini o şeye bağlı bulmadığı ölçüde daha arı görünür ona. Nerede bulduğunu bile anlıyamıyacaktı, ama bütün bu şeylere yeniden, hemen buracıkta *geri dönmesi*, içinde, kim-

seciklerin bakmadığı o pencere önünde durup, oradan, derinliklerin ötesine bakarmış gibi, bu gövdenin içinde durması gerekmişti: birkaç saniye öylesine inanmıştı ki, buna, birdenbire, evde oturan birbirinin görünmesi kendisini pek çok sarsabilirdi. Oysa o, kendini, yolun dönemecinde, evden bir Polyxène'yi, bir Raimondine'yi, ya da başka ölmüş birinin çıkacağını görmeğe gerçekten hazırlanmıştı. Her birinin figürlerinin sessiz inceliğini kavradı. Yeryüzü figürlerinin böylesine çabuk geçici, değişmez olarak kullandıklarını görmek, ona hiç de aykırı görünmedi. Onların ahlâk bağları, kendinden her türlü eğitimi çıkardı. Aralarında hareket ettiği halde, gözlerine çarpmıyacağından emindi. Yakınında duran bir Vinca ve onun, başka zamanlarda da karşılaştığı bu mavi kuşu, o mânevi uzaklıktan artık saklanacak bir şey kalmamış gibi, kendini öylesine dolu bir anlamla duygulandırıyordu ki, şimdi... Hem de bütün konuların bulundukları yerlerden daha uzak, ama, her hangi bir yönde de daha gerçek olarak göründükleri çarpıyordu gözüne. Bu her halde, onun kendi bakışından ileri gelmişti; çünkü artık ileriye bakmıyor ve bakışı, orada, açıklıkta incelmiyordu. Omuzlarının üstünden bakar gibi o, her şeye geriye doğru ve dönerek bakıyor, tatlı bir duygu kendi için artık kapanmış olan varlığını, hiç çekinmeden okşayıp duruyordu. Sanki her şey, ayrılış çiçeğinden bir tutamla tatlılaştırılmıştı. Zaman zaman, kendi kendine, bunun böyle kalamıyacağını söylüyordu, sanki ondan, müzikte olduğu gibi, yalnız ya-

salı bir son beklenilebilirmiş gibi bu benzeri olmıyan durumun biteceğinden de korkmuyordu hiç.

Böyle duruşu, birdenbire tedirgin etmeğe başladı onu. Ağacın gövdesini sezdi. Elindeki kitabın ağırlığını duydu. Yerinden çıktı. Ağacın içinde belirli bir esinti, yaprakları çeviriyordu. Bu esenti; denizden geliyor, çalıların içinden geçiyor, yamacı tırmanıyor, her şeyi birbirine katıyordu.

RAINER MARIA RILKE

Hayatı:

Rainer Maria Rilke, 1875 yılında, Prag'da doğmuştur; çok eski, köklü bir aileden gelmektedir. Annesi ile babası, onu subay yapmak istemişler, bunun için de biricik oğullarını St. Pölten'deki Subay Okuluna vermişler. Bu okul, küçük Rilke'ye cehennem olmuş, subaylığın düzenli çetin hayatına uzun zaman dayanamamış, ailesi de onu oradan alıp, Linz'deki Ticaret okuluna geçirmek zorunda kalmış; buradan da Üniversiteye gitmiş ve Münih ile Berlin üniversitelerinde okumuş. Babası oğlunu, hiç olmazsa avukat görmek istemişse de, Rilke hukuk okuyacak yerde, kendisini sanata vermiştir. Bir ara Rusya'yı, İskandinavya'yı, İtalya'yı ve Fransa'yı dolaşmış, bu dolaşmalar da onun görüşlerini, duygularını arttırmış. Daha genç yaşta her şeyi seziyor, her şeyden sesler duyuyor, bu sesler de onun gizemciliğini (mistisizmini) derinleştiriyordu. Bremen'e yakın Worpsweder ilçesinde birçok ressamlarla tanışmıştır. Rilke, manzaraların ruhu olduğuna inanırmış, onun bu inancını da bu ressam sanatçılar arttırmış. Çalışmaları, kendini sanat yolunda esinlemiş. Paris'de Rodin ile dost olmuş; bir süre de onun özel yazıcılığını yapmış ve Rodin'in bir öğrencisi olan heykelci Clara Westhoff'la evlenmiş. Adriatik Denizi kıyısında Tour ve Taxis Prensesinin çağrısı üzerine Bruno

sarayında oturmuş, Vallis Alplerinde Dr. Werner Reinhard'ın, ona satın aldığı köşkte yaşamış ve burada 29 Aralık 1926 tarihinde ölmüştür.

Eserleri:

Rainer Maria Rilke, kendi içine kapanmış, alçak gönüllü bir şairdir. Şairliğe de o, korka korka başlamış. Bütün isteği, insanlığa iç zenginliğini vermek, herkesi mutlu kılmak olmuş; yazdığı şiirleriyle, kendi dediği gibi: «Halkını sevindirmek» kaygısını gütmüş. «Halk» kavramı altında da kendi gibi yoksulları anlamış. «Halk» onun için toplumsal değil, her şeyden önce bir ruh kavramıydı. *«Erste Gedichte* - İlk Şiirler» adı altında topladığı şiirlerine (1896), Prag ve Bohemya havası ağır basmıştır. Mısralarına bu bölgelerin halk sesleri karışmış. *«Volksweise* Halk türküsü» adlı şiiri buna güzel bir örnektir. *«Abend* Akşam» adını verdiği şiirinde de o, alaca karanlığı işlemiştir. Duygularının coşabilmesi için, bir yolcunun yolundan çevrilmesi, baharda küçük bir köyü, ya da bir kızcağızı görmesi yetiyormuş. Ama sonraları büyük olaylar da bunlara katılmış. Rilke, her şeyden önce kendilerini savunamıyanların kurtarıcısı olmak istemiştir. Bunun için de şiirleri hep genç kızları içine alır, onlardan söz eder; kendi de onlar gibi, bağ yollarını boylar ama, bir türlü hedefe varamaz. Rilke, çocuklar gibi güneşe tapmış, gözlerini şaşkınca açarak yıldızlara bakmıştır; en çok özlediği şey kelime olmuştur. Kelime özleyişi, ona ülküsünü, zaman ve mekân dışın-

da arattırmıştır: İnsanları özlemiş, insanların iç hayatlarını özlemiş, tabiatı özlemiş, en uzaktakini olduğu gibi, en yakında olanı da özlemiş, dünyalar, mucizeler ve suların sırrı olan tanrıyı özlemiştir.

Rilke, bu özlemlerine *«Buch der Bilder* - İmgelerin kitabı» adını verdiği şiirlerinde kavuşmuştur (1902). Bunlarda şair, dünyanın önünde değil, dünyanın içindedir. Yakınlık ve uzaklık, onun için artık bir olmuştur. Tanrı bile yanındadır. Her şey bir manzara, her şey bir tablodur. Hepsi onun sevgi ile kavradığı, şair ruhiyle baktığı dünyaları, mucizeleri ve muammaları gösterir. Her birinde, büyük bir şairin içten duyan, benliğiyle seven ve açıkça gören ruhu belirir. Rilke için görmek, sevmek, duymak hep birdir. O, uzakları yaklaştırmak, yakınları uzaklaştırmak ister. İnsanlar, küçük büyük, birçok şeylerle karşılaşırlar, hepsiyle de çarpışmak zorunda kalırlar. Ama bu sırada da küçükleri yenmek ve büyük olana yenilmek gerekiyor. İnsanın dini bütün olmalı, bunu da gök ile yeryüzünde öğrenmeli. Büyük olanı, yankılayandan, birçok anlam verenlerden öğrenmeli. İnsanlar, ne biliyorlar ki? Bir dağın ne eşsiz olduğunu seziyorlar mı hiç? Ellerinde birçok şeyler dönüyor ama, hepsi susuyor. Ancak şairler ve şair gibi duyanlar, çocuklar, genç kızlar, içlerinden geçen sesleri işitirler; bunlar için, iç ile dış arasında bir sınır yoktur. Bunun için işte şairin maddî şeylere bile bir yakınlığı vardır. O, her şeyde, kendine en yakın olanda olduğu gibi, en uzak olanda da gene, kendi içini, tanrıyı bu-

lur. Anlaşılmaz olaylar, sevgiyle aydınlanır. İnsanlar, yeryüzünde yüksektirler. Her birinin çapını büyülten, çevre ve çevresindeki şeylerdir. İnsan, bunlarla dosttur. Sanatçı, anlaşılanı sever ama, anlaşılmıyana da gene sevgiyle yaklaşır; çevresini sarar, süsler ve içini bu anlaşılmaz olana karşı duyduğu sevgiyle, tutku ile doldurur, sonunda da ondan bir eser yapar. Maddî şeylere bağlanmakla sanatçının malzemesi genişlemiş olur. Çok kez de eski konuları, eskilerden de sevdiklerini yeniden ele alır: ıssız akşamları, alacakaranlıkları, üzüntülü kızları, sessiz şairleri, olmıyacak düşleri işler. Kendine her şeyi yakın bulan şair, yalnız güzel olanın değil, vahşi olanın, korkunç fırtınaların, karanlık gecelerin ruhunu, bir dulun, bir delinin, bir yetimin, bir cücenin ve bir cüzzamlının iniltilerini, bir dilencinin, bir körün, bir sarhoşun, bir adam öldürenin çığlıklarını da verir: «*Die Stimmen* - Sesler» adlı şiiri, buna güzel bir örnektir... Rilke, «*Die Zaren* Çarlar» için de bir çok şiirler yazmıştır (1899-1906). Bir başka şiirinde de İsveç Kıralının ülkeleri, onun at üzerinde dolaşmasını: «*Karl der zwölfte won Schweden reitet inder Ukraine* İsveç Kıral'ı on ikinci Şarl, Ukranya'da at üzerinde dolaşıyor» adlı şiirinde işlemiştir. «*Die Heiligen drei Könige* Üç kutsal Kıral» efsanesini işleyen şiiri «her yerdeki yıldızı» anlatır. Rilke'nin şiirlerinde, ara sıra George'yi, Hofmannsthal'i, Dehmel'i, Mombert'i, Maeterlinck'i andıran sesler vardır. Ama sanat yolunda, onun daha çok kime borçlu olduğu kesin olarak söylenememiş-

tir. Yargılar, daha çok Hofmannsthal üzerinde duruyor. Rilke, onların etkisi altında kalmış olmaktan çok, bunlarla kendi arasında bir ruh, bir duygu birliği olduğu söylenmektedir. «İmgelerin Kitabı,» hiç kimseye dayanmadan, şairin özelliğini vermiş, hepsinde iç hayatından bir parça vardır.

Rilke, bundan sonra: «*Das Stundenbuch* - Saatlerin Kitabı» adı altında topladığı şiirlerini yazmıştır (1905). Bu kitap üç bölümdür. Her bölümü sırasiyle arka arkaya çıkmıştır: 1899 yılında «*Das Buch von mönchischem Leben* Râhip hayatının kitabı;» 1901 yılında: «*Das Buch von der Pilgerschaft* Hacıların kitabı»; 1903 yılında: «*Das von der Armut und vom Tode* Yoksulluktan ve ölümden» anlatan şiirleri toplu bir halde, bütünü tamamlamaktadır. Eserin başkişisi bir Rus râhibidir. Bu râhip, dualarla, övgülerle içindekilerini söylemekle, dinsel törenlerle, bir ad verilemiyen tanrıyı kavramağa çalışır. Böyle bir eser yazmak, Rilke'nin Rusya'da aklına gelmiştir. O, Rusya'dan şöyle söz eder: «Rusya, artık benim için gerçekleşti, hem de beni gerçeğin uzakta bir şey olduğuna ve ancak ses çıkarmadan bekleyenlere yavaş yavaş yaklaştığına inandırdı.» Rusya, Rilke için yalnızlık içinde yaşıyanların ülkesiydi. Her birinin içinde, dağlar boyunca karanlıklar varmış: her biri, alçak gönüllülükle, kendi içlerinin derinliklerine sığınmışlar, korkmadan eğiliyorlar, bunun için de işte dinleri bütün oluyormuş. Rusların sözlerinde o, bir açıklık görmemiş: «Burada insanlar, susuyorlar, sustukları için de anlaşılmıyor-

lar.» Tanrı da anlaşılmaz değil midir? Rilke, tanrıyı iyilik ve yakınlık» duyduğu şeylerde buluyordu. Tanrı karanlıktır; o, karanlığın içinden çıkmıştır; hayata kesinlik veren de karanlığın kendisi değil midir? Onda başka bir zaman da yoktur; yalnızlığın dostudur o; içinde çocuk gibi yatılabilecek beşiktir. Tanrı, Rilke'nin çok sevdiği sessizliktir; binbir biçimde, ateşler içinde, birdenbire bulduğu bilmecedir; durmadan değişendir. «Saatlerin Kitabı» yeni bir yolda, tanrıyı arıyan bir kitap, tanrı kulunun kitabı, sonsuz bir sessizliğin, bakışın, görüşün, sevgilinin ana kitabı oldu. Rilke, tanrıya öylesine bağlanmıştı ki, o, tanrısız olamıyacağı gibi. tanrı da onsuz olamazdı: «Ben ölürsem ey tanrı, sen ne yaparsın?» mısraı, bunu demek istemiştir. Rilke, tanrıyı, insanlar ve maddî nesneler içinde gördüğü gibi, bu nesnelerin, insanların bile oluşunu tanrıda görüyordu.

«Saatlerin Kitabı»ndaki râhip, dünyadan uzak, yalnızlık içinde tanrısiyle konuşur. Râhip burada, dünyayı bilmeden dünyayı küçümsemektedir. Dünyayı da yalnız büyük şehirler diye biliyordu o. Bunun için de onların pek yararına konuşamıyordu. «*Neue Gedichte* - Yeni Şiirler» (1907) ve »*Der neuen Gedichte anderer Teil* Yeni şiirlerin ikinci Bölümü» (1908), okuyanı doğrudan doğruya bu büyük şehirlerin içine sokar. Onlardan yeni bir kültür havası estirir, arka plânda da sık sık Paris görünür. «Imgelerin Kitabı»nda ise, parke döşenmiş ağaçlıklı yolları, çeşmeleri, ipekli kumaşları, değerli taşları seçmiş olması, onun zevkini gösterir: «*Übüng*

am Klavier Piyanoda egzersiz.» «*Dame vor dem Spiegel* - Ayna önünde Kadın.» «*Der Balkon* Balkon» ve «*Die Anfahrt* Varış» gibi şiirler, impressiomzmin tekniği bakımından da büyük ressamın elinden çıkmış tabloları andırmaktadır. Ama çoğu, daha da çok şeyler veriyor: Rilke, her şeyi içten görmiye çalışmıştır. Bir insanın, bir şeyin içine, ruhuna bakıştır bu. Her şey, düşünce ve duygu, içten doğarak gerçekleşir. «*Im Jardin des Plantes* - Bitki Bahçesinde» adlı şiirlerin imajlarında: «*Der Panther* Pars» gibi yırtıcı bir hayvan. kişinin alınyazısını çok açık olarak canlandırmaktadır. «*Die Flamingos* - Flamingolar» leylek cinsinden kuşlar, düş verimidir. «*Die Karussel* Atlıkarınca», insana nerede ise soluk aldırtmıyacaktır; sonundada uçucu hayvanların en şakrağı olan papağan. bütün sorunları gülünç bir halde çözer. Burada, konunun çevresi genişlemiştir. Rilke'nin karşısına çıkan, duyularını, aklını uğraştıran her şey, bir şiir olmuş, teknik de en yabancı olanı bile sanat biçimine bürümüştür. Rilke, seçmede hiç güçlük çekmemiş. Hâtıralar, büyük olaylar, tarih, masal, dünya ve kilise büyükleri, birkaç kez işlenmiş olsa bile, hepsini gene ele alıyor, çoğunlukla da «sone» biçimine sokuyordu. Rilke'nin gizemciliğe (mistisizme) olan bu bağlılığı tabîydi; ama öte yanda da «Yeni Şiirler»inde de dil sanatı, mısra ve kafiye tekniği çok incedir. Sözlerindeki ahenk, sesli harflerin çınlayışı, sanki sırf kendi amacı için işlenmiştir.

Rilke'nin dram ve hikâyelerinde de gene aynı

şiir havası vardır: «*Jetzt und in der Stunde unseres Absterbens* Şimdi ve ölüm saatlerimizde» (1896), «*Im Frühfrost, Drei Vorgaenge* - İlkbahar kırağında, Üç olay» (1897), sanat bakımından çok üstündür. Hikâyelerinden de: «*Zwei Prager Geschichten* - İki Prag hikâyesi (1899) sonra da yazdığı «*Am Leben hin* Hayat boyunca» (1899), «*Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge* Malte Laurids Brigge'nin Notları»nda (1910), sanat dünyası, Jens Peter Jacobsen'in verdiği dünyadır. Rilke, İncil'le birlikte, bu Danimarkalı şairin eserlerini, yanından hiç eksik etmemiş. Auguste Rodin'in ölümünden sonra da yaratıcılığın sırrı, derinliği ve ölmezliği üzerinde elde ettiklerini hep bu büyük şaire borçlu imiş.

Rilke'nin şiirleri gibi hikâyeleri de hep hâtıralarla doludur. Bunlarda da gene ana yurdu olan Prag yaşamaktadır. Aile hâtıraları ise «*Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke* Sancakçı Christoph Rilke»nin tutkusu ve ölümü üzerine» (1907) adlı küçük hikâyesi işler: Christoph'un bir gecede, yirmidört yaşında birinin nasıl öldürüldüğünü anlatır. «Malte Laurids Brigge»de hâtıralarla yaşıyor. O da yalnızdır, sessizliğin ıssızlığı içindedir. Benliğini bütüniyle hışırtılar, fısıltılar bürümüştür. «*Die Letzten* - Sonuncular» adlı küçük hikâyelerinde de gene aynı hava vardır. Her şey alacakaranlıktadır. İnsanlar, bugünden uzaklaşırlar, «Bugünsüz»de yaşıyabilir onlar. Hepsinde şairin yeni bir şaşışı görülmektedir. O, her şeyde yeni bir şey bulur, her şeyi de yeniden görür. «Günlük hayat»ın

dramı ise Maeterlinck'in düşüncelerini başka bir biçimde vermiştir. Onun için gerçek, günün gerçeği, bir mucizedir. Büyük gerçek hep dışarıda aranır, oysa o, insanın çevresindedir, yalnız görünmez. Bu eserlerin çoğunda bir masal havası vardır. Hepsinde, insan sesleri masal olmuştur. *«Geschichten vom lieben Gott* - Sevigli Tanrıdan hikâyeler» (1904), «Saatlerin Kitabı»nın havasını vermez. Burada, bütün dünyanın «yapıcısı» olan tanrıdan, onun adı anılmadan söz edilir. Hikâye, tanrısız anlatılamaz; tanrının, hikâyede olduğu da ancak, o hikâye, sonuna dek okunduktan sonra ancak anlaşılır. Hikâyenin sonunda, iki sözcük eksikse, son sözün ardında, bittiğini bildiren bir işaret konmamışsa, tanrının geleceği bekleniyor, demektir. Burada tanrı üzerine birçok şeyler söylenmiştir: Tanrı, her şeyi paylaşan, her şeyi anlıyan, her şeyi dinleyen, uslu ve aydın bir varlıktır. Ama aklın egemenliğinden sonra da bu sözler, ağırbaşlı alınmıyarak, bir yana bırakılır. Ön plâna çocuklar geçer: Şair, şimdi bu çocukları anlatmak ister. Kendisini dinlettirecek bir insan bulamayınca da, hikâyesini *«Eine Geschichte dem Dunkel erzählt* - Karanlığa anlatılan bir hikâye» adı altında «akşamın karanlığına» anlatır. Sonunda da, duygulu bir tekerleme yapar. Bu da şairin sanatındaki özelliği belirtir. O, kötürüm olan dostu *Ewald*'e *«Von einem, der die Steine belauscht* - Taşları dinleyen birinden» diyerek Michelangelo'dan anlatır: Bir ses Michelangelo'ya: «İçinde kim var?» diye sorar. O da: «Senden başka kim olabilir, ey Tanrım?

diye ona cevap verir. Şair ve dostu, akşamın bulutlarına bakarlar. Dostu: «Tanrı orada mıdır?» diye sorar. Şair susar ama, sonra ona doğru eğilir ve yavaşcacık «Ewald, biz burada mıyız ki?» der.

Böylece Rilke'yi coşturan güç, tanrı olmuştur. «Sevgili tanrının hikâyeleri»nde, insan ile tanrı arasına, görüşler, kavramlar ve benzetmelerle örülmüş duvarlar yıkılmıştır. Tanrı kişilerindir. Ama Rilke, yavaş yavaş tanrının artık bir «sevgi konusu» olmadığını, bir melek değil, «şeylerin şeyi» değil, ancak «sevginin bir yönü »olduğunu üzülerek anlar. Ona erişmek çok güçtür. Bunu Malte Laurids Brigge'nin acıklı hayatı da göstermiştir. Eser bütünü ile, Jean Peter Jacobsen'in dünyasını veriyor. Paris'de yoksul ve herkesten uzak yaşıyan, son derece içli bir insan, gördüklerinin ve işittiklerinin etkisi altındadır. İç hayatı, yazarınki gibi, ikiye bölünmüştür: Bir yanı ozan olarak kendisini dış dünyaya verir ve bu dünyayı, korkunç da olsa, içine almak için zorlar; ikinci yanı da gene kendisini iç dünyaya, görünmeyene, özlü ve yüksek olana, tanrıya bağlar. Birçok yanılmalardan sonra da, korku ve ölümler atlatarak, yoksulluk ve tutku üzerinden iyileşmek üzere iken ölür. Anılarla yaşıyan dürüst bir insan, korkunç bir ölüm sahnesinden sonra, babasının tabutu önünde, yaşıyan bir ruh, bir tanrı olur.

Rilke, kendine özgü olanı bulmak için yıllarca aramağa koyulmuştu: bunun için de yıllarca sesi duyulmadı. Bir başkası olsaydı, Avrupa'da kazanmış olduğu ününü yitirmekten korkardı. Ama Rilke

için ün, istemediği bir şeydi: Gelişmekte olan bir insanın üstüne kitlenin yürümesi ve gelişmesini durdurmasaydı. Rilke, on yıldan çok, gittikçe artan bir sabırsızlık ve şaşkınlıkla, görünenler arasında görünmiyenler için bir ölçü aradı. Bu sırada da, *Duino* sarayının tarih öncesi sessizliğinin havası içinde *«Marienleben* - Meryem Ananın hayatı» adı altında, on beş şiir yazdı (1912), aynı zamanda ana diline, yabancı dillerden bir çok eserler çevirdi: Portekizceden Elizabeth Barett-Browning'in «Sone»sini (1908), Maurice de Guerin'in *«Der Kentaur* - İnsan başlı beygir» mitini (1911), *«Die Liebe der Magdalena* Magdalena'nın sevgisi» (1912), Marianna Alcoforado'nun *«Portugisische Briefe* Portekiz Mektupları»nı (1913), André Gide'in *«Die Rückkehr des verlorenen Sohnes* Yok olan oğul»unun dönüşünü (1914), Louis Labe'nin *«Die Vierundzwanzig Sonette* Yirmi dört Sone»sini (1918) ve Michelangelo ile Paul Valery'nin şiirlerinden seçmeler. Bunların hemen hepsi, Rilke'nin hayatını vermektedir.

İlk dünya savaşı, Rilke'nin bu araştırmalarını uzattı, sonunda da kendisini yurtsuz yuvasız bıraktı. Paris'deki evi, bütün varı yoğu ile soyularak yıkıldı (1915). Eğer Rilke, hemen savaştan sonra ölmüş olsaydı, en değerli eserlerini yazamıyacaktı. Şimdi de hepsini, on beş *«Duineser Elegien* - Duino Ağıtları» (1925) taçlandırıyor. Özgür ritimle dizilmiş olan bu mısralar, ağır başlı ama, duygulu ve içten bir dille yazılmıştır. Çevresini dört bir yandan gelen rüzgârlar kuşatmıştır. O, bu rüzgârlar içinde yapayalnız

yaşıyan bir insandır; kendini anlatır ama, hiç kimse onu anlamaz. İlk ağıtı bile: «Haykırırsam, melekler ülkesinde beni kim anlar ki?» diye başlıyor. Bunlar sanki bütün hayatı boyunca birlikte yaşadığı melekler için yazılmıştır. Hayranlık içinde, sönmez mucizelerine: Siz kimsiniz?» diye sorar (5. ağıt). Rilke burada göklere çıkarak meleklerden haber verdiği gibi, yere inerek, acılar içinde kıvrandığı dünyayı da anlatır. Bir değişmeden (transformation) başka bir şey olmıyan ölüm üzerindeki düşüncelerinden, zamanlarla insanlar uğruna çekilen acılardan, arı ve tam olanlardan, çocuklardan, genç kızlardan, erken ölenlerden, kutsal varlıklardan ve yiğitlerden, bitki ve hayvanlardan, tanrıya yakın olanlardan, sevgili sessiz şeylerden haber verir. Her biri ayrı bir şiirde işlenmiştir; her birine birer başlık aranacak olursa, birine erken ölenlerden, ötekine yiğitlerden, sevgililerden, ya da acı çekenlerden denecek olsa, hiçbiri, özünü tam anlamiyle vermiş olmaz. Rilke'nin çektiği acılar, bu acılar üzerine söylediği bilge sözler, görünmiyen iplikler, yaşıyanlarla ölenler, yakındakilerle uzaktakiler, yeryüzündekilerle gökyüzündekiler arasında mekik dokumaktadır. Dokunan doku da son ahengi veriyor. Bu ahenk, Rilke'yi kendi iç dünyası ile kendine yabancı kalan dış dünyayı barıştırmıştır. En çok da son ağıt, çok özeldir; mutluluğun güneşlerine girişi verir.

«Duino Ağıtları» ile hemen hemen aynı zamanda «*Sonette an Orpheus* - Orpheus'a sone» adlı şiirleri, 1923 yılında çıktı. Günlük hayatın yorgunluğundan

sonraki akşam sevincini andıran bu şiirlerin çoğu övgüdür: Şiirin gücü üzerine övgü; biricik olan üzerine övgü; türkü üzerine övgü. Rilke'nin düşüncelerini veren bu şiirlerde kapalı, karanlık görülerin yanında, açık ve parlak olanları da var. Bunlar «Duino Ağıtları»nın sone biçimine girmiş halleridir. *«Wolle die Wandlung* Değişmeyi iste» adlı parçası gene yeryüzü ile barışı isteyen özlemi verir; özgür, neşeli çocuklar, sevgili yaratıklar: ağaçlar, bahçeler, çiçekler ve yemişler, sular ve fiskiyeler; hepsinden sesler yükselir, hepsi üzerinde ışıklar parlar.

Rilke'nin eserleri artık tam olarak yayımlanmış bulunuyor. Son yıllarda da mektupları çıkmıştır. Dilimize çevirdiğimiz mektuplar ise onun yirmi sekiz yaşında iken Franz Xaver Kappus adında genç bir şaire yazdıklarıdır. Bunların her biri, birer deneme *(essay)*, şiir üzerine yazılmış yazılardır. Yazdıkları arasında da en çok yaşayacaklardandır; çünkü bu mektuplar yalnız yazarının iç hayatını değil, gerek sanatçı ruhların, sanatçı ruhlar gibi duyanların da iç dünyasını veriyor: «İç hayatımız değişerek akıp gitmede, dış hayatımız süzülerek geçip bitmede ve buna karşılık içimizde bir dünya yer bulmadadır.»

Sanat anlayışı:

Rilke'nin sanat anlayışı, var olmanın arı duygusundan, insanın içinde uyuyan, ya da uyanık bulunan varlığın kendisinden olmuştur. Şair, acı yal-

nızlığının içinde, kendi içine inecek ve içlerinde insanlar için korkunç, bununla birlikte gene de çekici olana ulaşacaktır. Goethe'nin «Faust»unda dendiği gibi, doğanın dokunduğu yere:

«Sonsuz bir deniz
hep değişen bir doku
ateşli bir hayat.»

olduğu yerde «Yeryüzü Ruhu» oturur ve sonsuz yaratıcılığın çevrimi içinde «zamanın fırtınalı tezgâhında», durmadan değişenin içinde sonsuzluğu dokur. Rilke, bu yere *Weltinnenraum* (dünya içi) diyor. Bu içe inmek, bu ateşli sembolden ürkmemek, mertçe bir istekti. Rilke'de «içe baktıran» bu istek, çok güçlüydü. Ama bu içe bakışı, sözü sınırlandırmıştır. Sınırlayan, bağlayan her şeyi *«Der Engel»* - Melek tepiyordu. Rilke, bunu acı acı duydu:

«Alnını indirerek, teper kendinden
sınırlayanı, bağlayanı.
Geçer çünkü yiireğinden şahlanarak
o ölümsüz olan, dönüp dolaşan.

Ama bu tepiş, şairin varlığındaki oluşun ve yaratıcılığın tragedyasını arttırdı. Bundan ötürü de bu içe inme, için incelmesi ve yükselmesidir. Varlığın özünde bu incelme, bu derinleşmenin nasıl olduğunu, onun *«Die Erwaehlten* - Seçkinler» adlı son şiiri gösteriyor:

Kaçırmamanız gerekir en sessizi,
ibrenin usulcacık kaydığı yeri
görmeniz gerekir.
Aynı zamanda da gözkapaklarınızla
cevaplandırmanız gerekir pervanenin
usulca kanat çırpışlarını
ve duymanız gerekir çiçeğin duyduğunu.»

Yalnız bu içe dalma, yalnızca içi inceltme, daha «söylenebilecek» olanı şaşkınca bir arama olmadı. Bu aynı zamanda daha «söylenebilecek» olanın temelini genişletti.

Sanatın, insanın nasıl fizikötesi çalışmalarının biricik gerçekleştirme olduğu inancı, Rilke'nin de inancı idi. Hem o, bu inanca çok erken varmıştı. «*Toskanisches Tagebuch* Toskana Güncesi»nde (1898) sezilen büyük şiir gücünün ilk belirtileriydi. Yalnız olan, her şeyi kendi içinde birleştiren, kendi kendine yeten, yarı tanrı bir sanatçının doğuşuydu ve şöyle deniliyordu:

«Sanat, kişilerin, yalnızların içlerini doldurmak için bir araçtır; bunun böyle olduğunu biliyor musunuz siz? Napoléon, dışa doğru ne ise, sanatçı da içe doğru odur... Sanat, özgürlüğe götüren bir yoldur; bunun böyle olduğunu biliyor musunuz siz? Uzaktaki dünyaların olgunlaşarak nasıl tanrı olacaklarını bilmiyorum. Ama bizim için sanat, bu tanrılığa götüren bir yoldur... Tanrı soyundan olduğumuzu sanıyorum ben.»

Bu sanat anlayışını Rilke, en çok yaratıcılık bakımından kısır çağlarda tartışılabildiğini bildiği halde, hep desteklemiştir. O, durmadan salt olanı arıyor ve vardığı sonuçların sorumluluğunu üzerine alıyordu. «*Das Stundenbuch* Saatler Kitabı»nda Rilke, «yakın» ve «uzak» olanı, sanatçının bilincinde estiği biçimde varlığın «kavranılabilen hışırtısını» övdü ve bu hışırtıya tanrı dedi:

«Hayatımı hep artan bir boğuşmada yaşıyorum,
nesneler üzerinden geçen boğuşmada.
Başaramıyacağım belki sonuncusunu,
deneyeceğim ama gene onu.
Dönüyorum Tanrının, bu en eski kulenin dolayında,
yüzbinlerce yıl dönüyorum böylesine;
bilmiyorum gene de: şahin miyim, fırtına mıyım
yoksa kocaman bir ezgi miyim?»

Hemen ardından da:

«Kendi içime eğilince ben:
Tanrım karanlık ve sessizce emen
yüzköklü bir doku gibi.»

Nesnelerde Rilke, yüksek sanatçı ruhunu, tanrıyı, dolayısiyle kendini bulmuştur:

«Seni ben her şeyin içinde buluyorum,
iyilik ve kardeşlik duyduğum şeylerin içinde,

en küçüklerinde tohum olarak güneşleniyorsun,
büyüklerinde de büyüklüğünü gösteriyorsun.
Güçlerin o tansıklı oyunu budur işte,
her şeyin içinden böyle yararcasına geçmeleri:
köklerinde büyüyüp dallarında yiterek
uçlarında da bu dalların yeniden dirilir gibi.»

Tanrıyı her şeyin içinde bulan «Saatlerin Kitabı»nin şairi, sonraları ondan uzaklaşmıştır; çünkü tanrıyı adlandıracak onu çağıracak bir inanca varamamıştı o. Birinci ağıtında şöyle demekte idi:

«.....uzaktan bile
tanrı sesine dayanamazsın sen.

Rilke, tanrı önünde eğiliyor, onu inkâr etmiyorsa da karşısında susuyordu. Ama tanrı da söylemez olmuştu. Kavranılmaz, tanıtlanmaz olmuştu. İnsan, yeryüzündeki kısa hayatında, kuşkulu, içi parçalanmış, üstünkörü bir varlıktır. *«Elegie* Ağıtlar» bir başka durumu daha: Rilke'nin kendi yaşadığı olmak olayını da yansıtıyor. Ölüm ile hayatı içine alan bu varlık ülkesine, bu evren birliğine, bir hiç olan insan, alınyazısızlığiyle alınyazılı olarak, hayvandan bitkiden daha aşağı bir basamağa sıralanmıştır. Varlığı ancak bununla bir anlam kazanıyor. Şair şimdi doğmayı ve göçüp gitmeyi, açılmayı ve solmayı, hayatı ve ölümü, bütün ilgileriyle seziyor ve ruhu,

bu sırların önünde, şiirine bütün kutsallığı veren derin bir saygı içinde eğiliyordu. Artık biricik sorusu: İnsan nasıl gerçek varlığa erişebilir?

«Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge Malte Laurids Brigge'nin notları»nda Rilke, bir ruhun nelere katlandığını anlatır. Onda gerçi varlığı sezen ince duygular var ama, bunlar saldırmalara ve ölümlere karşı koyamaz, bunun için de kendisi yıkılır.

Rilke, daha sonraki şiirlerinde, bu varlık duyuşuna daha büyük bir tutku ile sarılmıştı:

«Burdayım, burda, boğuluyorum
yıkılıyorum.
Davranayım mı? Atayım mı kendimi?»

ve şu mısra ile biter:

«Ama şimdi, ruh olduğumu
ben kime göstereyim?..»

Bu gerçek varlık için ölçü olarak, önünde kocaman, ışıklı bir melek görünür ve onu, söylediklerine bakmıyarak çağırır; çünkü bu melek bir tanrı elçisi değildir ve bunun yalnız kalmış insanla bir ilgisi yoktur. Ama insan, onu, ancak gerçek varlığın başladığı sınıra gelince sezebilir. Onu bulmak için yapılan çabalamada ancak bir yol vardır: Kendininkini meleğin üstün gücüyle ölçmek. 1913 yı-

lında yazdığı bir şiir, sözü *«An den Engel* - Meleğe» yönetmesi bu bakımdan çok özeldir:

«Aydınlat, aydınlat! Görüneyim
yıldızlarda. Yıkılıyorum çünkü.»

Rilke *«Neue Gedichte* Yeni Şiirler»inde varlığı, şeyler içinde dolaşarak kavramıştır. Büyüleyerek çağırdığı insanlar da az çok eşyadırlar. Her şey varlık yasaları içinde yaşar. Sanatın ödevi bu belirsiz yasayı dil ve düzen bakımından duyulabilen, insanı da içine alabilen bir biçime sokmaktır. «Malte Laurids Brigge»de çok pasif olarak acı çeken, varlığın ağırlığı altında yıkılan, ezilen bir insan gösterilmiştir. Onu iyice değerlendirebilmek için de şimdi insana evrende, olumlu bir yer göstermek gerekiyordu. Ama ancak kımıldamak, davranmak insanı benliği üstüne çıkarır. Ancak oluş sırasında insan gerçekten gerçektir. Böyle bir «oluş»da bir inancı, ülküsel bir ereği önden koşullar. Böyle bir oluş» insanın istek gücüne bağlıdır. Bu istekler, kendi aralarında karşıt halindedir. Birbirleriyle nasıl barışacaklardır?

Rilke'nin şair varlığı, bu sorunda yıkılmağa yüz tutmuştu ve onun bu güç durumdan kendisini kurtarabilmesi için tam on yıl değin bir zaman gerekiyordu. Sanatının özü üzerinde kurtarıcı bilgisini Rilke, gençliğinin kuşkularından Rodin'in sanatına ve sanatçı Rodin'e bakmakla elde etti. Rilke, Rodin'de olmak istediği olgun sanatçıyı, sanatında da, biçim

isteğiyle ancak gerçek olana bir öz veren, onu «hep yaşamağa güçlü» kılan gerçek sanatı gördü ve şunu anladı: örnek, görünür: sanat, görünenin kendisidir... Gerçek, ancak güzel görünüşü bilir. Sanat da güzelin varlığını bildirir. Buna güçlüdür sanat, çünkü onu yasa destekler. Böylece o, dünya bağlarının en önemli yerinde, tabiata, varlığa olan isteğini gerçekleştirirken etki yapar. Bu görüşle Rilke için insan kurtulmuştur; sanatçı olmakla ve bir ödev almakla kurtulmuştur o. Bu ödev, yaratıcı bir sanatçının ödevidir; değişmek, görünmez yapmak, içe girmek:

«Dünya, isteğin bu değil midir senin:
içimizde görünmeden oluvermek? - Düşün değil midir
bu senin: bir kez görünmez olmak? - Yeryüzü!
Nedir, eğer görünmeden değişmek değilse isteğin?

Bununla varlık korunmuştu ama, soru gene kaldı:

peki öyleyse neden insanlık
zorda kalıyor alınyazısından kaçarak
alınyazısını özlüyor?..»

İnsanların bu acıklı alınyazılarında hiçbir şey değişmiş değildir. Üstünkörülüklerini ve içlerinin parçalanmış olduğunu anlamamak kalmıştır; alınyazısına bağlı oldukları, acı çekmeleri ve yakınmaları kalmıştır:

böylece zorluyoruz kendimizi ve yönetmek istiyoruz,
yalın ellerimizde yaşatmak gerekiyor;
dolu bakışlarda, dilsiz yüreklerde
olmak istiyoruz...»

Görünebileni görünmez yapmak için geri çevirmekle yeni bir görünebilen yaratılabilir. Ama şair, «açık hayranlığı» ile duyuların «beş bahçesi»nden «bir hamlede» atlamağı başarırsa, beş duyusunu da aynı zamanda çalıştırırsa, dünyayı da belli bir görüş açısından gösterirse, şiiri onun, sanatın doğa üstü doruluğuna yükselebilir.

Gerçekleştirmek için yapılan bu hamlede Rilke'nin isteği az çok bilinçli gözüküyordu. O, daha aydınlık sesler duydu. Boşanan bir zenginlik, şairin içinden bir sel gibi akıyordu sanki. Kendisinde olan bu mucize için büyülü bir ad bulundu: Müzik tanrısı Orpheus çağrıldı. «Sone»ler ona söylendi:

«Bir ağaç yükseliyor orda. Ey arı yükselme!
Orpheus şakıyor. O ne yüksek ağaç kulakta!
Her şey susuyor. Sususta bile yeni bir başlangıç, var;
bir işaret veriliyor, bir değişme oluyor.»

Bu ilk «sone» dört çağrı ile gerçekleşiyor:

1. *«Bir ağaç yükseliyor orda.»*
2. *«Ey arı yükselme!»*
3. *«Orpheus şakıyor.»*
4. *«O ne yüksek ağaç kulakta!»*

olmıyan ama düşünülebilen, görülemeyeni —ezgiyi göstermek için araç oluyor:— Görünmeyeni görünür bir duruma sokmak, olurken, kutsal bir biçim vermek ve işitme duygusunda tapmağa yükseltmek yalnızca sessizlik içinde, sessizliği dinleme yerini yaratmakla olur.

Sone'nin bu özgür olgunluğu içinde gözalıcı bir sessizlik var. Sözcük ahenginin içliliği içinde de zenginliğin parıltısı beliriyor. Bunun için tutamak verecek her çeşit anlam eksik. Her şeyi doğru istiyor o, ve bütün yıkımlar karşısında hiç yakınmadan duruyor. Ama ezgi, varlığı kutsallaştıran ve kutlayan güç olarak tanınıyor:

«Değişse de dünya çabucak
bulut biçimleri gibi,
olmuş olan her şey
döner gene ilk biçimine.
Değişerek, ilerliyerek
daha geniş, daha özgürce
sayılıyor ön-ezgin senin,
harpalı tanrın.

Acılar bilinmedi,
aşk öğrenilmedi,
bizi ölümde uzaklaştıran
gün ışığına çıkmadı.
Biricik, ezgidir ülke ötesinde
kutsallaştıran, törenleştiren.»

«Die Sonette an Orpheus - Orpheus»a «Soneler» Rilke'nin eserlerinde doruktur. Bunlarda, kendini gerçekleştirmiş olmanın bilinci, yansısını bulmuştur. Yapıtını tamamlamak ve böylece yaratıcı bir insan olarak gerçek varlığa ulaşmak, yalnızca, olumlu bir insanın mutluluk duygusu içinde erişilir. Üçüncü sone'de «şiir varlıktır» denmektedir. Başka bir deyişle: yaratıcı olay, «ölçü» ve ahenk olgunluğundaki *eser* demektir.

Rilke, çıplak dışa bir iç vererek, bunu ölçü ve ahenkle gerçekliği içinde biçimlendirmiş, değişmekle, yaratmakla, sanat olmak isteyen *esere* ulaşmıştır.

Çeviri:

*«İMGELERİN KİTABI»*ndan *(Das Buch der Bilder).*

— «*Delilik*» *(Der Wahnsinn)* Çeviren: Fethi Tevet. Hamle Dergisi, cilt, sayı 2, Sf. 10, Eylül 1940.

— «*Son bahar günü*» *(Herbsttag)* Çeviren: Mahir Yalnız. Alman Şiir Anatolojisi, Sf. 52, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1960.

— «*Güz*» *(Herbst)* Çeviren: Nilüfer Woods. Ajans Türk-Şiirli ve Saatli Türkiye Takvimi, 9 Kasım 1959.

«*Sonbahar*» *(aynı şiir)* Çeviren: Oğuz Akalın. Ajans Türk-Şiirli ve Saatli Türkiye Takvimi, 16 Kasım 1959.

«*Güz*» (aynı şiir) Çeviren: Mahir Yalnız. Alman Şiiri Antolojisi, Sf. 50, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1960.

«*Göz yaşları*» *(Ernste Stunde)* Çeviren: Nilüfer Woods. Ajans Türk-Şiirli ve Saatli Türkiye Takvimi, 9 Kasım 1959.

«*Vahih, Meleğin Sözleri*» (Die *Verkündigung. Die Worte des Engels)* Çeviren: Selâhattin Batu. M.E.B. Tercüme Dergisi, cilt I, sayı 2, Sf. 13, Eylül 1940.

*«SAATLERİN KİTABI»*ndan *(Das Stundenbuch).*

— *«Varım, ey kaygılı» (Ich bin, du Aengstlicher)* Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi, cilt XII, sayı 136, Sf. 195, Ocak 1963.

— *«Kendileriyle hoş geçindiğim...» (Ich finde dich...)* Çeviren: Mahir Yalnız. Alman Şiiri Antolojisi, Sf. 53, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1960.

«Sensin benim» (aynı şiir) Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi. cilt XII, sayı 136, Sf. 193. Ocak 1963.

— *«İşçileriz Biz» (Werkleute sind wir)* Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi, cilt XII, sayı 136, Sf. 193, Ocak 1963.

— *«Bir var ki» (Und dennoch:...)* Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi, cilt XII, sayı 136, Sf. 195, Ocak 1963.

«Görürüm seni...» (Lösch mir die Augen aus...) Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi, cilt XII, sayı 136, Sf. 194, Ocak 1963.

Seni arayanlar...» (Alle, welche dich suchen...) Çeviren: Mahir Yalnız. Alman Şiiri Antolojisi, Sf. 53, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1960.

«Sen Geleceksin» (Du bist die Zukunft) Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi, cilt XII, sayı 136, Sf. 194-195, Ocak 1963.

«Her şey büyüyüp...» (Alles wird wieder gross sein...) Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi, cilt XII, sayı 136, Sf. 194, Ocak 1963.

— *«Ey Tanrım, her kişiye...» (O Herr, gib jedem...)* Çeviren: Mahir Yalnız. Alman Şiiri Antolojisi, Sf. 53, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1960.

*«YENİ ŞİİRLER»*inden *(Neu Gedichte).*

— «*Panter*» *(Der Panther)* Çeviren: Mahir Yalnız. Alman Şiiri Antolojisi, Sf. 50, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1960.

— «*Orfeus. Euridike. Hermes*» *(Orheus. Eurydike. Hermes)* Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi, cilt XII, sayı 136, Sf. 696-98, Ocak 1963.

*«DUINO ELEJİ»*lerinden *(Duineser Elegien).*

— «*Birinci Duino Elejisi (Die erste Elegie)* Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi, cilt XII, sayı 136, Sf. 198-201, Ocak 1963.

— *Üçüncü Duino Elejisi (Die dritte Elegie)* Çeviren: A. Turan Oflazoğlu. Türk Dili Dergisi, cilt XII, sayı 136, Sf. 201-203, Ocak 1963.

*«ORFEUS'a SONELER»*inden *(Die Sonette an Orpheus).*

— «*Orheus'a Sonne*» *(XIX)* Çeviren: Mahir Yalnız. Alman Şiiri Antolojisi, Sf. 51, Ayyılddız Matbaası, Ankara 1960.

*«1913-1926 YILLARI ŞİİRLERİ»*nden *(Gedichte der Jahre 1913-1926).*

— «*Tanımaya çağırıyor*» *(Es winkt zu Fühlung)* Çeviren: Mahir Yalnız. Alman Şiiri Antolojisi, Sf. 51, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1960.

Düz yazıları:

«*Sancaktar Christoph Rilke'nin aşkına ve Ölümüne dair*» *(Die Weise von Liebe und Tod des Cornets Christoph Rilke)* Çeviren: Sabahattin. Ali. M.E.B. Tercüem Dergisi, cilt II, sayı 9, Sf. 241-49, 19 Eylül 1941.

— «*Malte Laurids Brigge'nin Notları*» *(Die Aufzeichnungen des Malte Laurids Brigge)* Çevirenler: Tietze ve Behçet Necatigil. M.E.B. Dünya Edebiyatından Tercümeler, Alman Klâsikleri: Sf. 61. İstanbul 1948.
— «*Manzara*» *(Von der Landschaft)* Çeviren: Melâhat Özgü. M E B. Tercüme Dergisi, cilt IX, sayı 52, Sf. 244-47, Mayıs 1951.

RILKE ve ESERLERİ ÜZERİNE YAZILAR

— Celâleddin Ezine: «*Şair Rainer Maria Rilke*». Hamle Dergisi, cilt I, sayı 2, Sf. 3-9, Eylül 1940
— Cavit Yamaç: «*Yalnızlık ve Rilke*». «Servet-i fünun» (Uyanış) No, 2302, yıl 50, cilt 88, 3, Eylül 1940.
— Christel Kristinus: «*Rainer Maira Rilke ve 19 uncu yüzyılın Empresyonizmi*» Çeviren: Cemil Ziya Şanbey. Sanat ve Edebiyat Gazetesi, 26 Temmuz, 9 ve 23 Ağustos ile 6 Eylül 1947.
— Safinaz Duruman: «*Rainer Maria Rilke'nin iki aşk şiiri*» (Zwei Liebesgedichte von Rainer Maria Rilke). Garp Filolojileri Dergisi, Sf. 373-392, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayımları: No. 361 İstanbul 1947.
— Melâhat Özgü: «*Malte Laurids Brigge'nin Notları*» *(Tercümesi dolayısiyle)*. M E.B. Tercüme Dergisi, cilt VIII, sayı 47, Sf. 51-56, Eylül-Ekim 1948.
— Oğuz Akalın: «*Rainer Maria Rilke*» (Edebî portreler). Varlık Dergisi, sayı 403, Sf. 14, 1 Şubat 1954.
— Zahide Gökberk: «*Rilke ve Duino Şatosu*». Varlık Dergisi sayı 514, Sf. 8-9, 15 Kasım 1959.

K Ü L T Ü R S E R İ S İ

Batı ülkelerinde, en güç konuları ve sorunları bile herkesin anlayabileceği bir dilde ve ölçüde anlatan çeşitli kültür kitapları yayınlanır. Böylece bilimsel çevreleri her gün biraz daha genişletmek başarısına ulaşılmaktadır. Ayrıca, toplum hayatında halkın gerekli birtakım kuralları öğrenmesi, insanın kendi kendisini yetiştirmesi için baş vurabileceği kılavuz kitaplarla mümkün olmaktadır.

Türkiye'de bu düşünce ile yalnız tarafımızdan hazırlanan ve uzun yıllardan beri Türk aydınlarına faydalı olmaya çalışan **KÜLTÜR SERİSİ**'nin gittikçe genişleyen bir ilgi ile karşılanması, serideki eserlerin çoğalmasına çalışmak üzere bizi teşvik etmektedir.

KÜLTÜR SERİSİ tek başına bir kütüphanedir. Onun bütün kitaplarını bir arada toplamak kendinize ve çevnize yapacağınız en büyük hizmettir.

REMZİ KİTABEVİ